

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
Кафедра української мови та лінгводидактики

Направах рукопису

Шибуня Таїсія Тавабівна

**ВИРАЖАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ОДНОРІДНОГО РЯДУ В
ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ ТА ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ
АСПЕКТИ**

Спеціальність: 014 Середня освіта
(Українська мова і література)
Освітньо-професійна програма *Середня освіта. Українська мова та
література. Світова література*
Робота на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник:
Межов Олександр Григорович,
доктор філологічних наук, професор

Рекомендовано до захисту
на засіданні кафедри української мови та лінгводидактики (протокол
№ 5 від 14 листопада 2024 р.)
Завідувач кафедри _____ проф. Костусяк Н. М.

Луцьк –2024

АНОТАЦІЯ

Шибуня Т. Виразальні можливості однорідного ряду в художній прозі: лінгвістичний та лінгводидактичний аспекти. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра. Спеціальність: 014 *Середня освіта (Українська мова і література)*. Освітньо-професійна програма *Середня освіта. Українська мова та література*. Світова література. Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2024. 107 с.

У магістерській роботі досліджено граматичні та семантико-стилістичні особливості однорідних рядів у художній прозі Юрія Винничука. Однорідні члени речення аналізуються як важливий стилістичний засіб, що сприяє увиразненню тексту, розкриває багатогранність образів, забезпечує логічну зв'язність та емоційну насиченість тексту. У роботі окреслено роль однорідності у формуванні ідіостилю письменника, представлено класифікацію однорідних рядів та визначено їхню роль у художньому мовленні.

Уперше здійснено комплексний аналіз виразальних можливостей однорідних рядів у творчості Юрія Винничука, що дозволило виявити їхню функціональну специфіку в контексті ідіостилю автора. Розроблено методичні рекомендації для викладання теми «Однорідні члени речення» на уроках української мови в ЗЗСО. Результати дослідження можуть бути використані в лінгвостилістичному аналізі художніх текстів, при вивченні сучасної української літератури, а також у навчально-методичній діяльності для вдосконалення мовленнєвих компетенцій здобувачів освіти.

Ключові слова: художня проза, однорідні члени речення, сурядність, стилістика, експресивний синтаксис, мовленнєва компетентність.

ANNOTATION

Shybnia T. Expressive Potential of Homogeneous Series in the Fictional Prose: linguistic and linguodidactic aspects. Master's Thesis is for obtaining the degree of Master. Specialty: 014 *Secondary Education (Ukrainian Language and Literature)*. Educational and Professional Program: *Secondary Education. Ukrainian Language and Literature. World Literature. Lesya Ukrainka Volyn National University. Lutsk, 2024. 107 pages.*

The master's thesis investigates the semantic-stylistic and grammatical features of homogeneous series in the fictional prose of Yuriy Vynnychuk. Homogeneous sentence members are analyzed as a significant stylistic tool that enhances text expressiveness, reveals multifaceted imagery, ensures logical coherence, and enriches the emotional depth of the narrative. The study outlines the role of homogeneity in shaping the author's idiolect, provides a classification of homogeneous series, and determines their functions in fictional discourse.

For the first time, a comprehensive analysis of the expressive potential of homogeneous series in Yuriy Vynnychuk's works has been conducted, revealing their functional specificity within the context of the author's idiolect. Methodological recommendations for teaching the topic "Homogeneous Sentence Members" in secondary schools have been developed. The research findings can be applied in linguistic stylistic analyses of literary texts, the study of contemporary Ukrainian literature, and educational activities aimed at improving students' language and communicative competencies.

Keywords: fictional prose, homogeneous sentence members, coordination, stylistics, expressive syntax, linguistic competence.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОДНОРІДНОСТІ НА СИНТАКСИЧНОМУ РІВНІ.....	10
1.1. Однорідність як синтаксична та семантико-стилістична категорія у лінгвістичних дослідженнях.	10
1.2. Поняття <i>ряду</i> та його співвідношення з поняттями <i>сурядності</i> ..... й <i>однорідності</i>	15
1.3. Засоби вираження однорідності.	20
РОЗДІЛ 2. СЕМАНТИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ.....	28
ОДНОРІДНОГО РЯДУ.....	28
2.1. Речення з однорідними присудками.	28
2.2. Синтаксичні структури з однорідними підметами.....	34
2.3. Речення з однорідними додатками й обставинами.....	40
2.4. Реченнєві конструкції з однорідними та неоднорідними означеннями... ..	47
2.5. Уточнювальні сурядні ряди.	51
РОЗДІЛ 3. СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ ОДНОРІДНИХ РЯДІВ У ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ Ю. ВИННИЧУКА.....	54
3.1. Однорідний ряд як засіб увиразнення в художній прозі письменника	54
3.2. Синонімічні та антонімічні ряди, їх виражальні функції.	59
3.3. Тропи, фігури та прийоми експресивного синтаксису, побудовані на основі однорідних рядів.	63
РОЗДІЛ 4. ВИВЧЕННЯ ОДНОРІДНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗЗСО.....	69
4.1. Роль однорідних членів речення у формування мовних і мовленнєвих компетентностей здобувачів освіти, мета й завдання їх вивчення в ЗЗСО.	69
4.2. Зразки вправ і завдань для учнів з теми «Однорідні члени речення».	72
4.3. План-конспект заняття з теми «Однорідні члени речення».	84
ВИСНОВКИ.....	94

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	99
---------------------------------	----

ВСТУП

Актуальність теми. Однорідні члени речення становлять невід'ємний елемент синтаксичної структури, який сприяє упорядкуванню мовлення, створенню логічної зв'язності та стилістичної завершеності тексту. У сучасній лінгвістиці їх розглядають як багатофункціональну категорію, що поєднує в собі граматичний, семантичний і стилістичний аспекти. Використання однорідних рядів дозволяє деталізувати події, надавати об'єктивну та суб'єктивну оцінку описуваним явищам, передавати емоції та психологічні стани, а також забезпечує динамічність і ритмічність тексту.

Особливого значення ця категорія набуває у художньому мовленні, де вона виступає не лише засобом граматичної організації тексту, а й виконує вагомі стилістичні функції. Однорідні ряди в художній прозі сприяють створенню яскравих і багатогранних образів, акцентуванню ключових моментів наративу, формуванню атмосфери та емоційного забарвлення тексту. Зокрема, вони використовуються для передачі динамічності дій, опису психологічних реакцій персонажів, розгортання конфліктів та створення художньої перспективи.

Творчість Юрія Винничука, відомого українського письменника, заслуговує на особливу увагу завдяки своєму багатогранному ідіостилю, насиченому синтаксичними експериментами. Проза митця вирізняється художньою деталізацією, тонкою іронією, психологічною глибиною, які часто досягаються через майстерне використання однорідних рядів. У текстах Ю. Винничука вони виконують роль засобу розкриття образів персонажів, деталізації їхнього внутрішнього світу, створення драматичних або комічних ситуацій, а також формування загальної атмосфери твору.

Дослідження виражальних можливостей однорідних рядів у прозі Ю. Винничука є актуальним як для сучасної лінгвістики, так і для літературознавства. Воно дозволяє виявити функціональну специфіку

однорідних членів у художньому мовленні, розширює уявлення про стилістичний потенціал синтаксичних конструкцій та сприяє кращому розумінню творчого методу письменника.

Окрім того, вивчення однорідних членів речення має значну прикладну цінність у контексті навчання української мови. Знання про синтаксичні конструкції цього типу сприяє формуванню мовних і мовленнєвих компетентностей здобувачів освіти, допомагає вдосконалювати їхні навички аналізу тексту та художнього письма. У цьому аспекті результати дослідження можуть бути використані в методичних розробках для викладання теми «Однорідні члени речення» у закладах загальної середньої освіти.

Отже, обрана тема є важливою як для теоретичних лінгвістичних студій, так і для практичного застосування в освітній сфері. Аналіз однорідних рядів у прозі Ю. Винничука дозволяє виявити їхні семантичні, граматичні та стилістичні особливості, що сприяє розкриттю унікального ідіостилу автора і водночас забезпечує поглиблення знань про синтаксичну організацію тексту.

Теоретичні аспекти однорідності як синтаксичної та стилістичної категорії знайшли своє відображення у працях Л. Кадомцевої [33], М. Каранської [37], А. Коваль [38], Б.Кулика [40], І. Кучеренка [41], В. Лободи [43], І. Слинька [62], О. Межова [45], Т. Радіонової [59] та ін. Лінгводидактичні засади вивчення однорідних членів речення у шкільному курсі української мови висвітлено у публікаціях О. Бондаревської [8], Н. Жиглій [8], О. Війтюк [11], С. Єрмакової [23], О. Заболотного [24], Н. Мурко [49], Л. Солдатової [63], Н. Тоцької [69] та ін.

Попри посилену увагу дослідників до цього питання, потребують уваги проблеми розмежування однорідних і неоднорідних обставин, однорідних й уточнювальних компонентів, простих ускладнених речень з однорідними присудками та поліпредикативних конструкцій з підметом і кількома присудками, граматичних понять «ряд», «однорідність» та «сурядність».

Недостатньо опрацьовано лінгвостилістичний та лінгводидактичний підходи до вивчення категорії однорідності.

Мета роботи – дослідити виражальні можливості однорідних рядів у художній прозі Юрія Винничука, визначити їхню роль у стилістичній організації тексту та розробити методичні рекомендації для їх вивчення в ЗЗСО.

Завдання дослідження:

1. Окреслити теоретико-методологічні засади дослідження однорідності насинтаксичному рівні.
2. Визначити семантико-граматичні особливості однорідного ряду.
3. Дослідити стилістичні функції однорідних рядів у художньому мовленні Ю. Винничука.
4. Здійснити практичний аналіз особливостей вивчення однорідних членів речення на уроках української мови в ЗЗСО.

Об’єкт дослідження – однорідні компоненти речення в системі мови й мовлення.

Предмет дослідження – семантико-граматичні та стилістичні функції однорідних рядів у художній прозі.

Джерела фактичного матеріалу. Матеріалом дослідження слугувала художня проза Юрія Винничука, зокрема його роман «Танго смерті» й повість-казка «Місце для дракона». Проаналізовано тексти на предмет використання однорідних членів речення, їх семантико-стилістичні та граматичні особливості, що стали базою для формулювання висновків.

Методи дослідження: *описовий* – для визначення мовних особливостей однорідних рядів та їхніх класифікаційних ознак; *контекстуальний аналіз* – для виявлення функцій однорідності у мовленнєвому контексті; *структурний із методикою компонентного аналізу* – для з’ясування семантико-стилістичних параметрів однорідних членів речення; *зіставний* – з метою

визначення спільних і відмінних рис однорідних та неоднорідних компонентів, зокрема розмежування понять *ряду, сурядності й однорідності*.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути використані у навчанні української мови та літератури в закладах загальної середньої освіти, а також у лінгвостилістичному аналізі текстів сучасної української літератури. Розроблено методичні рекомендації для викладання теми «Однорідні члени речення» на уроках української мови, які сприятимуть формуванню мовних і мовленнєвих компетентностей учнів. Зразки вправ та завдань для учнів і конспект заняття можуть бути впроваджені під час освітнього процесу.

Апробація результатів та публікації.

Наукове дослідження **апробоване** у доповіді, виголошеній на секційному засіданні «Функційно-семантичні, граматичні та стилістичні особливості мовних одиниць і категорій у контексті динаміки та лінгводидактики» Фестивалю науки ВНУ ім. Лесі Українки (Луцьк, 13–17 травня 2024 р.).

Із теми дослідження опубліковано **статтю**:

Шибуня Таїсія. Виразальні можливості однорідного ряду в художній прозі Юрія Винничука. *Scriptament: молодіжний науковий вісник факультету філології та журналістики* : зб. наук. пр. ; Вип. 11 / уклад. Л. Б. Лавринович. Луцьк : ВНУ імені Лесі Українки, 2024. С. 57–59.

Структура й обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 107 сторінок, основний текст викладено на 94 сторінках, список використаних джерел містить 83 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОДНОРІДНОСТІ НА СИНТАКСИЧНОМУ РІВНІ

1.1. Однорідність як синтаксична та семантико-стилістична категорія у лінгвістичних дослідженнях.

Синтаксична категорія однорідності залишається недостатньо дослідженою, що зумовлює потребу подальшого теоретичного осмислення цього явища. У сучасних напрямках синтаксичних досліджень, заснованих на структурно-семантичних засадах, ще не сформовано комплексного підходу до вивчення однорідності як ключового елементу функціональної організації речення.

Проблематика однорідних членів речення в синтаксисі сучасної української мови знайшла своє відображення в працях багатьох мовознавців. В історії україністики, зокрема в першій половині ХХ століття, окремі лінгвісти використовували термін «однорядні члени речення», акцентуючи увагу на їхній взаємозв'язок за допомогою сурядного зв'язку та належність до одного смислового ряду. У сучасному мовознавстві особливості однорідних членів речення розглядаються крізь призму закономірностей їхнього поєднання, що сприяє уточненню їхньої семантичної та структурної природи.

У праці «Синтаксис сучасної української літературної мови» М. Каранська подає визначення однорідності як синтаксичної категорії, підкреслює основну ознаку однорідних членів речення – сурядний зв'язок, хоча при цьому допускає можливість наділення однорідності ознаками підрядного зв'язку – відтінками уточнення, пояснення тощо. Дослідниця дає досить докладну характеристику однорідним головним і другорядним членам речення, аналізує основні типи сурядних зв'язків між указаними членами речення [37, с.90].

У «Курсі сучасної української літературної мови» Б. Кулик також визначає основні ознаки однорідних членів речення, виділяючи з-поміж них, на його думку, найістотнішу «функціональну рівноправність елементів ряду, їх граматичну незалежність один від одного» [40, с. 131]. Учений значну увагу звертає на однорідність та неоднорідність означень, на функції узагальнюючих слів при однорідних членах речення.

Л. Кадомцева у своєму дослідженні «Українська мова. Синтаксис простого речення» пропонує психологічний підхід до пояснення явища однорідності. Авторка також аналізує проблему типологізації однорідності, яку, за її твердженням, можна здійснювати виключно на основі функціонального прояву однорідних елементів у реченні, враховуючи взаємодію синтаксису і семантики. Кадомцева визначає кілька критеріїв типізації однорідного ряду:

1. семантичний (основний, що відображає різні форми ускладнення конструкцій);
2. лексико-граматичний (враховує лексичне наповнення та граматичну форму елементів ряду);
3. позиційний (визначає розташування однорідних членів у структурі речення);
4. стилістичний і комунікативний (пов'язаний із функціональними та стилістичними характеристиками) [33, с. 71].

Дослідниця підкреслює, що ключовим показником однорідності як синтаксичної категорії є «тотожність синтаксичної позиції», яка можлива лише за умови об'єднання кількох словоформ у сурядну конструкцію [33, с. 66]. Особливу увагу вона звертає на два важливі аспекти: функціональну тотожність елементів однорідного ряду та їхню здатність виражати напівпредикативні зв'язки. Ці особливості сприяють формуванню динамічної структури речення [33, с. 66].

З погляду П. С. Дудика, речення з однорідними членами становлять один

із різновидів простих ускладнених речень, тобто речень із синтаксично ускладненою, розгорнутою будовою. Термін "однорідність" позначає певні сукупності предметів, ознак, дій тощо, які проявляються поза межами одиничності. Однорідні члени речення перебувають в однакових смислових відношеннях з одним членом речення, поєднані однаковим синтаксичним зв'язком (завжди сурядним) і виконують однакову синтаксичну функцію: однорідні підмети однаково поєднуються із синтаксично залежним від них присудком, однорідні додатки найчастіше залежать від того ж самого присудка (рідше - від підмета) [21, с.190].

О. Д. Пономарів визначає однорідні члени речення як такі, що виконують одну синтаксичну функцію та об'єднані однаковими синтаксичними відношеннями до спільного члена речення [55, с. 188].

М. Я. Плющ уточнює це поняття, зазначаючи, що однорідні члени речення характеризуються однаковими синтаксичними відносинами з іншим членом речення, виконують ідентичну синтаксичну функцію та поєднуються між собою за допомогою сполучників. Вона виділяє такі специфічні ознаки однорідних членів:

- виконують функцію одного члена речення;
- поєднані сполучниками ряду;
- підпорядковуються одному і тому самому члену речення;
- часто мають однакові морфологічні форми та виражають однотипні поняття [56, с. 259].

У праці «Сучасна українська літературна мова : Синтаксис» (за заг. ред. І. Білодіда) питання однорідності майже не з'ясовується. Головним чином наголошується на функціонуванні окремих членів речення і частин складного речення з різним оформленням у ролі однорідних синтагм. О. Мельничук розглядає однорідність у розділі про синтагматичне членування речення і вводить поняття про однорідні синтагми. Що ж до однорідності членів

речення, то у студії дано характеристику тільки однорідним і неоднорідним означенням

Ю. В. Лисенко у своєму дослідженні стверджує, що «просте ускладнене речення виявляє такі семантичні особливості, які споріднюють його не з простим елементарним реченням, а зі складним». Науковець виділяє основні диференційні ознаки семантичної однорідності та дає докладну характеристику сурядному зв'язку [61, с. 84].

Л. Ю. Шевченко вважає, що кілька членів речення з однаковою синтаксичною функцією, які пов'язані сурядними синтаксичними зв'язками – єднальними, розділовими, протиставними, градаційними, приєднувальними – і відносяться до того самого члена речення, а також виражають поняття одного ієрархічного рівня, називаються однорідними членами речення [53, с.335].

Питанню однорідності в односкладних реченнях присвятила свою працю «Про однорідність головних членів у односкладних реченнях» С. Єрмакова. Зокрема, дослідниця зазначає, що можливості виступати однорідними членами у всіх типах односкладних речень неоднакові. Так, найбільш представлена однорідність в особових реченнях, дещо складнішим є це питання у безособових, а у номінативних – однорідність виявити часто буває досить складно [33, с.65].

Однорідність розглядається не лише як синтаксична, але і як стилістична категорія. У сфері стилістики формування однорідних рядів зумовлюється прагненням до експресивності. Стилістично мотивованими є такі явища, як кількісна довільність елементів ряду, ускладненість однорідних компонентів додатковими членами речення, що розширюють основні поняття однорідного ланцюга, а також смислова сумісність чи несумісність між однорідними членами [71, с. 184]. Особливо в поетичних текстах спостерігається унікальність окремих зразків однорідних рядів, що зумовлено несумісністю одноманітності з експресивністю.

Питання про однорідність як стилістичну категорію більш детально розглянуто в праці «Сучасна українська літературна мова» під редакцією І. Білодіда, зокрема в розділі «Стилістика». У цьому розділі наголошується, що однорідність має здатність «нагромаджувати, конденсувати певні якості мовлення, поєднувати їх в одному реченні, завдяки чому текст набуває художньо-експресивного забарвлення» [65, с. 375]. Дослідження акцентує увагу на специфіці побудови однорідних комплексів, зазначаючи, що однорідні члени речення можуть перебувати у синонімічних відношеннях. Автори описують різні модифікаційні типи розташування однорідних членів, які об'єднуються за близькістю або протилежністю значень, а також за іншими семантико-стилістичними ознаками. Однорідність розглядається як ефективний засіб стилізації.

Найбільш ґрунтовно питання стилістичного використання однорідних членів речення розглянуто у праці А. Коваль «Практична стилістика сучасної української мови». Дослідниця аналізує особливості застосування однорідних членів у різних стилях мовлення, а також вимоги до формування однорідного ряду залежно від стилю. А. Коваль акцентує на ключових відмінностях функціонування однорідних членів у нехудожніх текстах та художньому стилі. Авторка детально розглядає стилістичні фігури, що базуються на однорідності, визначає роль узагальнювальних слів, прийменників і сполучників при однорідних членах речення, а також їхній вплив на стилістичну виразність тексту [38, с. 221].

У «Стилістиці сучасної української літературної мови» О. Пономарів також розглядає однорідність як стилістичну категорію. Автор подає визначення цього поняття та перераховує ті вимоги, дотримання яких є необхідною умовою при творенні класифікаційних систем. Дослідник, як і всі мовознавці, переконаний в тому, що однорідні члени, відображаючи відношення кількох предметів, ознак, обставин значно, поглиблюють зміст речення, повідомлювана думка стає повнішою, багатшою [55, с.189].

Таким чином, однорідними називають члени речення, які в структурі конструкції односкладно-двоскладного характеру займають тотожне місце і виконують однакові функції. Загальна категорія однорідності у простому реченні має такі ознаки:

- 1) однакову позиційну характеристику;
- 2) один тип синтаксичних відношень і синтаксичних зв'язків із граматично пануючим словом;
- 3) сурядність між членами однорідного ряду, що може бути як сполучниковою, так і безсполучниковою;
- 4) як правило, однакове морфологічне вираження і синонімічну характеризуючу семантику [54, с.206].

1.2. Поняття *ряду* та його співвідношення з поняттями *сурядності* й *однорідності*.

У сучасній лінгвістиці спостерігається відсутність чіткої дефініції поняття «ряд» та його співвідношення з категоріями сурядності й однорідності, що обумовлює необхідність детального визначення їхнього статусу та взаємозв'язку. Зокрема, потребують уточнення співвідношення понять «ряд», «сурядність» та «однорідність». Дослідники здебільшого дотримуються думки, що поняття «ряд» є значно ширшим за поняття «сурядність» чи «однорідність» і перетинається з ними лише в межах окремих проявів, таких як типові синтаксичні позиції та їхня семантична репрезентація. У випадках, коли ряд утворюють неоднорідні члени речення, але поєднані сурядним зв'язком (наприклад, у пояснювальних, уточнювальних або включувальних відношеннях), він не корелює з поняттям однорідності [72, с. 35].

Сурядність розглядається як багатолінійна та багатовимірна синтаксична категорія, що формується за рахунок взаємодії центральних і

периферійних компонентів. Ця категорія є засобом вираження явищ і процесів реальної дійсності у їхній природній послідовності. Натомість категорія однорідності представляє власне синтаксичну організацію речення з відповідним лінійним упорядкуванням компонентів.

Аналіз теоретичних підходів дає підстави стверджувати, що найбільш обґрунтованим є трактування «ряду» як базового поняття, щодо якого категорії сурядності та однорідності виступають специфічними аспектами репрезентації тих самих мовних фактів. Важливо зазначити, що ряд є засобом вираження суттєвих ознак певного класу предметів і підпорядковує менш загальні, видові поняття [59, с. 4].

Основними кваліфікаційними ознаками ряду є наявність сурядного зв'язку між його компонентами та їх спільна співвіднесеність, які виступають як обов'язкові й постійні характеристики. До додаткових, вторинних ознак ряду належать тотожність синтаксичних функцій, логіко-семантична єдність та морфологічна однотипність компонентів, що мають факультативний характер [50, с. 186]. Обов'язкові й постійні ознаки ряду діють у взаємозв'язку, взаємодоповнюючи одна одну, і забезпечують структурну цілісність. У разі одночасної наявності всіх зазначених ознак утворюється гармонійний ряд, тобто ряд з однорідними членами. Водночас у випадках, коли компоненти не відповідають усім ознакам ряду, вони кваліфікуються як напівпериферійні елементи. Пояснювальні конструкції, у свою чергу, належать до периферії ряду, оскільки в них поєднуються риси сурядності та підрядності [59, с. 4–5].

Взаємодія категорій сурядності й однорідності має складний характер. Невизначеність термінологічного розмежування між поняттями «сурядність» і «однорідність» створює умови для ототожнення різних типів відношень. Зокрема, до однорідних компонентів нерідко зараховують як елементи, пов'язані однорідними відношеннями, так і ті, що об'єднані відношеннями сурядності, що підкреслює необхідність уточнення цих категорій [59, с. 6].

Основним різновидом ряду в синтаксичній структурі є однорідні члени речення, які можуть бути представлені всіма повнозначними частинами мови. Взаємна залежність між компонентами, спільна віднесеність до одного елемента («третього члена») та однакова синтаксична позиція є необхідними умовами для утворення однорідного ряду. Проте його виникнення можливе лише за наявності внутрішнього синтаксичного зв'язку між словоформами, що реалізується за допомогою сполучника (або його еквівалента) чи інтонації.

Безсполучниковий однорідний ряд демонструє синтаксичну еквівалентність, однофункціональність і рівнозначність. Сполучник у такій конструкції не лише з'єднує члени ряду, але й визначає семантичну основу, на якій базується їх рівноправність [48, с. 302]. Семантичні відношення в межах однорідного ряду поділяються на основні — єднальні, протиставні, розділові, а також вторинні — градаційні та приєднувальні. Однак не всі компоненти ряду, об'єднані сурядним зв'язком, є однорідними. Наприклад, у реченні: *«Ніхто і ніде мене не чекає»* члени ряду не рівнозначні. Нерівноправність може виникати через залежність між елементами ряду, зумовлену причиновонаслідковими чи умовно-наслідковими відношеннями, як у реченні *«Хлопець стріляв швидко, хоча й неточно»* [79, с. 155].

Згідно з трактуванням А. Загнітка, ряд розглядається як тип синтаксичних конструкцій, що характеризуються паралелізмом і співвідносяться з категоріями сурядності та однорідності. Вчений виокремлює такі функціональні різновиди ряду: однорідні члени речення; неоднорідні, але сурядні члени; пояснення; уточнення; включення. Окремо дослідник зазначає, що конструкції з кількома присудками належать до складних речень [28, с. 185].

О. Г. Межов розглядає однорідність як семантико-синтаксичну категорію речення, що має свою специфічну структуру, аналогічну до інших граматичних категорій. У межах комплексної надкатегорії однорідності

дослідник пропонує виокремити дві основні категорії: субстанційну та предикатну однорідність.

Категорія субстанційної однорідності, як родове поняття, охоплює підкатегорії, які відповідають семантичним функціям однорідних синтаксем у семантико-синтаксичній структурі речення. До них належать:

- суб'єктна однорідність;
- об'єктна однорідність;
- адресатна однорідність;
- інструментальна однорідність;
- локативна однорідність.

Категорія предикатної однорідності включає підкатегорії, що базуються на типах предикативних відношень:

- власне предикатна однорідність;
- атрибутивна однорідність;
- адverbіальна однорідність (зокрема темпоральна, причинова, допустова, умовна, цільова тощо).

Ці підкатегорії представлені відповідними рядами синтаксем у семантико-синтаксичній структурі речення.

Основними диференційними ознаками однорідності як семантикосинтаксичної категорії є:

- лексико-семантична (логічна) однотипність компонентів;
- однакові семантико-синтаксичні відношення кожного члена ряду до спільного опорного слова;
- тотожність семантико-синтаксичної функції компонентів у реченні;
- наявність між компонентами однорідного ряду одного типу семантико-синтаксичних відношень: єднально-перелічувального, зіставнопротиставного або розділового.

Ці ознаки можуть доповнюватися формальними маркерами, зокрема:

- однаковою морфологічною формою компонентів;
- наявністю сполучників сурядності, хоча іноді спостерігається безсполучниковість [45, с. 66].

Таким чином, однорідність як семантико-синтаксична категорія визначається передусім логіко-семантичною близькістю та подібністю компонентів, які на формально-граматичному рівні речення об'єднуються у сурядний ряд. Ступінь однорідності компонентів визначається сукупністю диференційних ознак. Найвищий ступінь однорідності спостерігається у синтаксем одного семантичного типу, що позначають однотипні поняття, характеризують об'єкт або дію (стан) з єдиного погляду, вступають у єднально-перелічувальні відношення та мають ідентичне морфологічне вираження [31, с. 22; 32, с. 201].

Проблемним аспектом сучасного мовознавства є визначення меж поняття однорідності. Частина науковців вважає, що однорідними можуть бути всі члени речення — як головні, так і другорядні (поширювальні) [23, с. 33]. Інші дослідники вказують, що присудки не можна вважати однорідними через їхню конститутивну функцію у структурі речення. Деякі лінгвісти пропонують компромісні підходи, звертаючи увагу на перехідний характер таких конструкцій.

Зокрема, враховуючи категорійну семантику персональності, І. Слинко, Н. Гуйванюк, М. Кобилянська класифікують речення з кількома підметами або присудками як «потенційно складні, напівскладені». Вони наголошують на перехідному характері висловлювань, що містять кілька рівноправних компонентів предикативної основи, таких як кілька підметів чи присудків, які забезпечують ускладнення структури речення [62, с. 310].

Таким чином, термін «однорідність» у сучасній україністиці трактується у двох основних значеннях:

1. як позначення певної семантичної близькості та подібності компонентів;

2. як характеристика включення компонентів у сурядну конструкцію, де однорідні елементи є членами цієї конструкції [42, с. 76].

У навчальній літературі, розробленій для викладання курсів сучасної української мови у закладах вищої освіти, явище однорідності піддається здебільшого частковим редакціям та переформулюванням [51, с. 114]. Наприклад, в окремих посібниках однорідність пояснюється через «значеннєву близькість чи однотипність», водночас допускається виділення різнотипних однорідних присудків чи підметів. З іншого боку, поняття однотипності пов'язується з належністю однорідних компонентів до «однакових морфологічних розрядів слів» [33, с. 67].

В інших джерелах загальне значення однотипності виводиться із категорії однотипності сурядної групи, що формується у вигляді однорідного ряду [52, с. 265]. Отже, типологія однорідності передбачає аналіз специфіки цієї сурядної конструкції, а також її семантико-граматичне ускладнення в межах простого речення та взаємодію із складним реченням у тексті й мовленнєвому потоці.

1.3. Засоби вираження однорідності.

Основними засобами вираження однорідності у складі однорідних членів речення є інтонація та сурядні сполучники. Способи поєднання однорідних компонентів можуть варіюватися: лише інтонаційно, без сполучників; за допомогою сурядних сполучників; або комбіновано, із застосуванням як безсполучникового, так і сполучникового зв'язку. Спільною характеристикою усіх рядів однорідних членів є наявність пауз між їхніми елементами та логічного наголосу на кожному компоненті.

На відміну від неоднорідних, однорідні члени речення пов'язані сурядним сполучниковим або безсполучниковим зв'язком. У разі відсутності сполучників між однорідними членами речення завжди можливо додати

єднальні, розділові або протиставні сполучники [46, с. 302]. Однорідні члени речення протиставляються неоднорідним, для яких характерна відсутність сурядного зв'язку однорідності; вони співвідносяться з різними членами речення та виражають поняття, що належать до різних ієрархічних рівнів.

Зокрема, однорідні означення, обставини, додатки можуть протиставлятися своїм неоднорідним аналогам. У межах українського мовознавства неоднорідні означення виділяються як самостійне наукове поняття. Однорідні члени речення, як правило, мають однакову морфологічну форму та завжди репрезентують ту саму групу або різновид членів речення: однорідні підмети, присудки, головні члени односкладного речення, означення, додатки, обставини, прикладки [8, с. 53].

Особливої уваги у дослідженні однорідних членів речення потребують такі аспекти: форма присудка при наявності однорідних підметів, специфіка однорідних другорядних членів речення, відмінності між однорідними та неоднорідними означеннями, числові форми означуваного слова у разі використання двох і більше означень, функції сполучників у реченнях з однорідними членами, узагальнювальне слово або його еквівалент у таких конструкціях, а також пунктуаційні особливості й стилістичні аспекти речень з однорідними членами [55, с. 188].

Однорідність членів речення є важливим мовним явищем, яке відіграє ключову роль у засвоєнні знань про поширені й частотні мовні одиниці, а також у формуванні елементів культури мовлення.

Найпоширенішим видом зв'язку між однорідними членами речення є сурядний зв'язок, що формально виражає єднальні, зіставно-протиставні та розділові відношення [36, с. 115]. Сурядний зв'язок реалізується за допомогою сурядних сполучників і відповідної інтонації.

Інтонація при вимові однорідних членів речення може мати різний характер залежно від контексту. У випадку переліку інтонація є перелічувальною: вона поступово знижується у розповідних реченнях,

підвищується у окличних і різко підвищується на останньому однорідному члені у питальних реченнях. Для однорідних членів, що протиставляються, характерне різке піднесення інтонації на першому елементі ряду та її поступове зниження на другому.

Синтаксична однорідність нерозривно пов'язана зі змістовою та логічною однорідністю, що проявляється у тому, що однорідні члени речення позначають поняття, які належать до одного логічного ряду, тобто є близькими за змістом [35, с. 1]. З огляду на це, під час побудови речень з однорідними членами необхідно забезпечити їхню однорідність за логічними поняттями та коректність їх сполучення з тим членом речення, до якого вони відносяться.

Однорідні члени речення об'єднуються між собою за допомогою сурядного зв'язку, який реалізується кількома способами:

1. Без сполучників;
2. За допомогою одиничних сполучників: *і, та, а, але, проте, зате, однак, все ж, або, чи*;
3. За допомогою повторюваних сполучників: *і... і, та... та, або... або, чи... чи, то... то, ні... ні* (коли сполучник повторюється двічі або більше разів поспіль);
4. За допомогою парних сполучників: *не тільки... а й, не лише... але й, як... так і, хоч... але, як не... то, не стільки... скільки* (перша частина сполучника ставиться перед першим однорідним членом або їхньою групою, друга – перед наступним або наступними) [1, с. 71].

Між однорідними членами речення встановлюються такі типи відношень: єднальні, протиставні, розділові [49, с. 13].

Ці відношення передаються за допомогою сполучників сурядності, які відіграють ключову роль у формуванні логічної та семантичної цілісності речення [82, с. 223].

Єднальні відношення зазвичай передають перелік явищ або об'єктів, що включають різні відтінки поєднання між однорідними членами, такі як

єднально-перелічувальні, приєднувальні, перелічувально-розділові, перелічувально-видільні тощо [29, с. 180]. Засобами вираження єднального зв'язку виступають сполучники *і (й), та (у значенні і), та й, ні... ні*. Найчастіше для зв'язку між однорідними членами використовується сполучник *і*, який може бути як одиничним, так і повторюваним. Одиничний сполучник зазвичай позначає завершення переліку, розташовуючись між двома або перед останнім однорідним членом, що формує закритий однорідний ряд. Повторюваний сполучник, вжитий перед кожним елементом ряду, створює відкритий однорідний ряд, який передає незавершеність переліку.

Протиставні відношення репрезентують об'єднання двох протилежних, несумісних чи контрастних елементів. Незважаючи на логічну несумісність, ці члени речення сприймаються як протилежні або взаємовиключні. У таких випадках зазвичай не використовується більше двох елементів. Засобами вираження протиставних відношень є сполучники: *а, але, проте, зате, однак, хоч, так, та (у значенні але), хоча*.

Протиставний зв'язок може бути виражений сполучниками з різними відтінками значення:

1. Сполучники *а, але* передають протиставлення одних предметів, явищ, дій або ознак іншим.
2. Сполучники *проте, та (у значенні але), так* вводять поняття, одне з яких обмежує інше.
3. Сполучники *зате, однак* формують протиставлення з відтінком заміщення, підкреслюючи, що одне явище чи поняття розглядається замість іншого.

Таким чином, як єднальні, так і протиставні відношення у структурі однорідних членів речення забезпечують їх логічну цілісність та стилістичну виразність, сприяючи багатогранності синтаксичних конструкцій.

Розділові відношення між однорідними членами речення характеризуються передачею значень роздільності, чергування або

взаємовиключення понять, які утворюють однорідний ряд. Ці відношення виражаються за допомогою розділових сполучників, таких як *або, чи*, а також повторюваних форм: *або... або, чи... чи, то... то, не то... не то, хоч... хоч* [74, с. 31]. Конструкції, що містять одиничні сполучники (*або, чи*), зазвичай передають просту роздільність між однорідними членами. У реченнях із повторюваними сполучниками (*або... або, чи... чи, хоч... хоч*) акцентується взаємовиключення понять. Використання сполучника *то... то* вказує на перелік явищ, подій чи предметів, що чергуються. У випадках застосування сполучників *чи то... чи то, не то... не то* додається відтінок сумніву, запитальності або невизначеності.

Градаційні відношення між однорідними членами речення виражають поступове наростання чи зменшення значення другого компонента порівняно з першим. Ці відношення формуються за допомогою градаційних сполучників, які завжди використовуються парно: *не тільки... а й, не тільки... але й, не стільки... скільки, не те щоб... але, хоч і... але, не так... як*. Наприклад: *На півдні України вирощують не тільки зернові культури, а й технічні; Вони не стільки зробили, скільки наговорили; Хоч і піщана земля, але родюча* [27, с. 1]. Градаційні сполучники створюють відношення, подібні до єднальних, підкреслюючи поступовий розвиток або контрастне співвідношення понять.

Таким чином, розділові та градаційні відношення між однорідними членами речення значно збагачують синтаксичну структуру речень, додаючи їм гнучкості та стилістичної виразності.

Однорідні члени речення в межах одного ряду виконують ідентичну синтаксичну функцію, тобто вони завжди належать до одного й того самого члена речення. Наприклад, усі вони можуть бути лише підметами, прямими додатками або обставинами способу дії [14, с. 238]. Однорідні члени поділяються на непоширені (які не мають залежних слів) та поширені (що супроводжуються залежними словами) [4, с. 30]. Головною характеристикою однорідних членів є їх розташування в межах позиції одного члена речення.

Хоча однорідні члени здебільшого представлені однаковими граматичними формами, можливі випадки, коли вони виражаються різними граматичними формами [5, с. 12].

Важливою особливістю однорідних рядів є можливість наявності узагальнювальних слів. Синтаксичні конструкції з однойменними членами речення можуть містити узагальнювальний компонент, який, розташовуючись на початку або в кінці ряду, виражає родові поняття щодо видових понять, репрезентованих іншими однорідними членами. Узагальнювальний член, хоч і входить до сурядного ряду, не є однорідним до решти компонентів, оскільки пов'язаний з ними відношенням пояснення або узагальнення [12, с. 99].

Синтаксична традиція вказує, що узагальнювальне слово не впливає на основну структуру речення, оскільки виконує ту саму синтаксичну функцію, що й однорідні члени [43, с. 70]. Таким чином, узагальнювальні слова сприяють чіткішій організації ряду, зберігаючи синтаксичну цілісність і логічну послідовність у висловленні.

Н. В. Кондратенко дотримувалася кардинально іншої позиції, здійснивши логіко-граматичний аналіз речень з узагальнювальними словами. У своєму дослідженні вона визначила дві основні форми їх співвідношення з умовиводами, що є базою для формування простих речень із семантично складною структурою: дедуктивну та індуктивну. Як зазначає дослідниця: «З точки зору синтаксису виразником індуктивного умовиводу є складне речення, складносурядне, в якому функціональними компонентами (сурядними частинами) виступають прості неповні речення. Кожне з них репрезентує один із однорідних членів і виражає судження про окремі досліджувані чи безпосередньо спостережувані й повідомлювані факти. У свою чергу, це об'єднується з одним простим реченням (зазвичай повним), яке формулює узагальнювальний висновок» [39, с. 298].

Т. М. Радіонова, сучасна дослідниця синтаксису української мови, пропонує детальніший погляд на цю тезу, вказуючи, що узагальнювальне

слово порушує безперервність синтаксичних зв'язків і відношень між однорідними компонентами та іншими членами речення. Це, у свою чергу, суттєво трансформує структуру простого речення, наближаючи його до складного. Згідно з її аналізом, така синтаксична конструкція складається з двох частин: базового простого речення з узагальнювальним словом і неповного речення (препозитивного, інтерпозитивного чи постпозитивного), у якому однорідні компоненти виступають структурно-семантичним елементом [59, с. 19].

Цей підхід надає узагальнювальному слову статусу опосередкованого компонента, показуючи, що однорідні синтаксеми взаємодіють не безпосередньо, а через проміжні елементи, пов'язані з узагальнювальним словом. У цьому контексті І. М. Горобець зазначає, що такі конструкції слід розглядати як «результат контамінації двох типів простих ускладнених речень – речень з однорідними членами та речень з уточнюючими членами» [17, с. 10].

Т. П. Вільчинська доповнює, що уточнювальний компонент також є опосередкованим, оскільки його формування базується на згортанні речень і взаємодії з третім членом або предикативним ядром через опорний компонент [1, с. 40]. Узагальнювальні компоненти, представлені переважно прислівниками, займенниками, іменниками, рідше іншими частинами мови, виконують ті ж самі синтаксичні функції, що й однорідні члени речення.

Таким чином, просте речення може бути ускладнене однорідними головними та другорядними членами, які утворюють цілісний структурносемантичний блок. Між компонентами такого блоку встановлюються єднальні, зіставно-протиставні, розділові, приєднувальні та градаційні відношення, марковані сурядними сполучниками та інтонацією. Однорідність, як один із типів ускладнення речення, відіграє значну роль у синтаксичній та стилістичній структурі української мови, забезпечуючи

виразність мовлення та акцентуючи увагу на діях, ознаках, станах або предметах.

РОЗДІЛ 2. СЕМАНТИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОДНОРІДНОГО РЯДУ

2.1. Речення з однорідними присудками.

Однорідні присудки в романі «Танго смерті» виконують важливу роль у створенні динамічності тексту, підкресленні процесуальності дій та явищ, а також у розкритті багатогранності описуваних ситуацій. Засобами вираження однорідності виступають сполучники (єднальні, протиставні) та інтонація, які забезпечують синтаксичну зв'язність і стилістичну насиченість речень.

Приклад 1: «*Четвертий бере в руки скрипку, стає біля них і прислухається*» [9, с. 5].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Речення ускладнене трьома однорідними присудками (*бере, стає, прислухається*), що поєднані єднальним сполучником *і*. Кожен присудок конкретизує послідовність дій персонажа.

2. Семантична роль: Однорідні присудки створюють динамічну послідовність подій, що допомагає читачеві уявити ситуацію як безперервний процес.

3. Стилiстичний аспект: Використання коротких, конкретних дієслів надає тексту ритмічності та створює враження швидкоплинності подій.

Приклад 2: «*Надвечір навідався Ярош, і хата уже не пахнула марципанами, він миттю розсахнув усі вікна і двері, вимкнув газ і викликав «швидку»*» [9, с. 12].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні присудки (*розсахнув, вимкнув, викликав*) характеризують послідовність дій персонажа, поєднаних сполучником *і*. Вони синтаксично пов'язані з підметом *він*.

2. Семантична роль: Послідовність дій передає напруженість і швидкість реакції героя на критичну ситуацію, роблячи акцент на його рішучості.

3. Стилiстичний аспект: Нагромадження присудків у поєднанні з лаконiчнiстю опису пiдсилює емоцiйну насиченiсть сцени.

Приклад 3: *«Ми звернули увагу на якогось дивного чоловіка, що кілька разів у поспіху вибігав на балкон, зиркав додолю, зникав, зиркав і знову вибігав»* [9, с. 31].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Речення містить шість однорідних присудків (*вибігав, зиркав, зникав, зиркав, вибігав*), частково повторюваних, що створюють циклічну динаміку.

2. Семантична роль: Однорідні присудки передають нервовість і хаотичність дій персонажа, формуючи образ його занепокоєння.

3. Стилiстичний аспект: Повторюванiсть присудкiв пiдсилює ритм, надаючи опису вiдчуття повторюваностi й напруги.

Приклад 4: *«...вогонь продовжував весело облизувати метал, ягоди шумували, булькали, пузирилися і піднімалися, а досягнувши країв мідниці, вибігли на плиту й загасили вогонь»* [9, с. 12].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: У реченні вжито ряд однорідних присудків (*шумували, булькали, пузирилися, піднімалися, вибігли, загасили*), що характеризують різні етапи процесу. Сполучники *і* та *а* створюють плавний перехід між діями.

2. Семантична роль: Однорідні присудки підкреслюють послідовність і змінність процесу. Опис створює образ живого, динамічного середовища [34, с. 17].

3. Стилiстичний аспект: Використання багатьох дієслів додає тексту образності та передає пошвавлення описаного процесу.

Приклад 5: «...сон тоді **розприскувався, розчинявся і зникав**» [9, с. 16].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні присудки (*розприскувався, розчинявся, зникав*) поєднані єднальним сполучником *і*. Вони послідовно описують етапи зникнення сну.

2. Семантична роль: Перехід від одного присудка до іншого ілюструє поступове згасання стану, створюючи плавність і гармонійність опису.

3. Стилiстичний аспект: Однорідність присудків підкреслює емоційну атмосферу тексту, додаючи йому ліричного звучання.

Приклад 6: «Ми з мамою **сiдали собі в куточку, попивали чай і тільки ловили очима і вухами все, що відбувалося**» [9, с. 54].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Речення містить три однорідні присудки (*сiдали, попивали, ловили*), поєднані сполучником *і*. Вони описують дії, виконувані підметами *ми з мамою*.

2. Семантична роль: Однорідні присудки створюють спокійний, рефлексивний настрій, підкреслюючи споглядальну позицію героїв.

3. Стилiстичний аспект: Ритміка дієслів підсилює атмосферу затишку, а поєднання фізичних дій (*сiдали, попивали*) з чуттєвим сприйняттям (*ловили очима і вухами*) створює глибший сенс.

Приклад 7: «Ярош притьмом **прикрутив до тички дротика, просунув тичку крізь металеву сітку і, наштрикнувши папір, таки добув його**» [9, с. 60].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні присудки (*прикрутив, просунув, добув*) виражають послідовність дій героя, пов'язаних логікосмисловими зв'язками.

2. Семантична роль: Дії Яроша передають його наполегливість і винахідливість у досягненні мети, створюючи динамічний опис сцени.

3. Стилiстичний аспект: Використання чiтких дiєслiв робить опис конкретним i зрозумiлим, а логiчна послiдовнiсть пiдкреслює активнiсть героя.

Приклад 8: «...сусiд, який лихий, що з небiжчиком ледь собi в очi не лiзли у сварках, теж не стримувався i починав **схлипувати, рюмсати**, а далi вже i **ойойкати**, i носом **сьорбати**» [9, с. 65].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорiднi присудки (*схлипувати, рюмсати, ойойкати, сьорбати*) передають емоцiйний стан сусiда. Вони поєднанi сполучниками *i, а далi вже i*.

2. Семантична роль: Цей ряд дiй iмiтує поступове наростання емоцiй, передаючи драматичну i трохи комiчну реакцiю персонажа.

3. Стилiстичний аспект: Емоцiйна градацiя, створена дiєсловами, влучно вiдображає внутрiшнiй стан героя та додає опису iронiчного вiдтiнку.

Приклад 9: «Тодi бабця **брала трiпачку на мухи i лякала** нею по столу, дiдусь **здригався i враз випiрнув** iз тої прострацiї, наче з глибин морських, i **казав:** «Ну, таквово... а ви кажете» [9, с. 68].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: У цьому реченнi вжито кiлька однорiдних присудкiв, що описують дiї двох персонажiв: бабцi (*брала, лякала*) i дiдуса (*здригався, випiрнув, казав*).

2. Семантична роль: Однорiднi присудки передають взаємодiю мiж персонажами, розкриваючи iхнi характери та стиль поведiнки.

3. Стилiстичний аспект: Опис створює жартiвливий настрiй, використовуючи метафоричнiсть (*випiрнув iз тої прострацiї, наче з глибин морських*), що є характерним для iдiостилю Винничука.

Приклад 10: «Вiн нiколи **не виправдовувався, не боронився**, а усi бабусинi звинувачення **сприймав** як належне» [9, с. 70].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Речення містить три однорідні присудки (*не виправдовувався, не боронився, сприймав*), з'єднані сполучниками *не* та *а*.

2. Семантична роль: Однорідні присудки характеризують життєву позицію персонажа, підкреслюючи його покірність і терплячість.

3. Стилiстичний аспект: Конструкція з протиставленням (*не боронився, а сприймав*) додає реченню змістової глибини, вказуючи на психологічний стан героя.

Приклад 11: «Тепер вони обоє уже **реготали і тішилися**, як малі діти, *а, однак, коли поверталися від Чортової гори назад до міста, смуток разом із сутінками став непомітно обволікати їх зусібіч*» [9, с. 226].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні присудки (*реготали, тішилися*) вказують на радісні дії персонажів, тоді як присудок *став обволікати* у наступній частині речення змінює тон на меланхолійний. Зв'язок між діями забезпечується сполучниками *і* та *а, однак*.

2. Семантична роль: Однорідні присудки відображають емоційну зміну героїв, поступовий перехід від веселоців до смутку, що відповідає настрою сцени.

3. Стилiстичний аспект: Перехід від динамічних до статичних присудків посилює драматичний ефект, створюючи багатогранний емоційний опис.

Приклад 12: «На Городоцькій **упали бомби і зруйнували** два великі будинки» [9, с. 216].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Два однорідних присудки (*упали, зруйнували*) поєднані єднальним сполучником *і*. Вони описують послідовність подій.

2. Семантична роль: Однорідні присудки конкретизують катастрофічний вплив вибухів, надаючи реченню лаконічності й виразності.

3. Стилiстичний аспект: Лаконiчнiсть i точнiсть опису створюють драматичний i документальний ефект.

Приклад 13: «...пiхота *вистрибує, розсипається i ховається* поміж мурами» [9, с. 230].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Три однорідні присудки (*вистрибує, розсипається, ховається*) передають послідовність рухів піхоти. Сполучник *i* забезпечує єдність дій.

2. Семантична роль: Однорідні присудки описують тактичні дії військових, створюючи динамічний і конкретний опис сцени.

3. Стилiстичний аспект: Наголос на дієсловах підкреслює напруження та швидкоплинність військових подій.

Приклад 14: «...щось *упало, забилося, заляскало, затупотіло*, крізь нерозбірливі звуки відчайдушного ридання проривалися слова» [9, с. 243].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Нагромадження однорідних присудків (*упало, забилося, заляскало, затупотіло*) передає звуковий і руховий хаос. Вони доповнені наступною частиною речення з іншим семантичним акцентом.

2. Семантична роль: Однорідні присудки створюють відчуття хаотичності та інтенсивності подій, що підкреслює емоційний фон сцени.

3. Стилiстичний аспект: Використання звуконаслідувальних дієслів посилює візуальний і акустичний ефект.

Приклад 15: «Я *вибачився, вийшов, обнишпорив* кишені і, на щастя, *знайшов* неоплачену квитанцію за газ» [9, с. 315].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні присудки (*вибачився, вийшов, обнишпорив, знайшов*) поєднані сполучниками *і* та інтонацією. Вони описують послідовні дії персонажа.

2. Семантична роль: Однорідні присудки акцентують увагу на логіці дій героя, що вказують на його обачність і винахідливість.

3. Стилiстичний аспект: Логічна послідовність присудків робить опис виразним і реалістичним, допомагаючи читачеві уявити ситуацію.

Таким чином, однорідні присудки у романі Юрія Винничука виступають багатофункціональним стилістичним інструментом, який гармонійно поєднує динамічність, логічність і емоційну насиченість тексту. Вони деталізують і конкретизують описувані події, створюючи враження послідовного й органічного розгортання сюжетних ліній. Крім того, ці синтаксичні конструкції сприяють формуванню ритму твору, що дозволяє читачеві зануритися в атмосферу, відчувати її напруженість чи ліричність.

Завдяки використанню однорідних присудків автор збагачує свій текст стилістичною багатогранністю, передаючи як зовнішні, так і внутрішні процеси в житті героїв. Ця синтаксична особливість стає одним із визначальних елементів ідіостилію Юрія Винничука, роблячи його твори легко впізнаваними та унікальними в сучасній українській літературі.

2.2. Синтаксичні структури з однорідними підметами.

Однорідні підмети в текстах Ю. Винничука відіграють важливу роль у створенні семантичної насиченості речень та відображенні стилістичних особливостей письменника. Як зазначає Н. Іваницька, для визначення однорідних підметів важливими є синтаксичний паралелізм форм та лексикограматична однорідність компонентів [30, с. 49].

Приклад 1: «*Я, Йосько і Вольф зголосилися до війська*» [9, с. 227].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: У цьому реченні три однорідні підмети (*Я, Йосько і Вольф*) поєднані сполучником *і* та інтонацією. Вони є однотипними за морфологічним вираженням (іменники) і синтаксично залежать від одного головного компонента – присудка *зголосилися*.

2. Семантична роль: Названі підмети вказують на суб'єктів дії, підкреслюючи їхню участь у спільній події. Вжиток однорідних підметів дозволяє акцентувати увагу на груповому характері дії, що є важливим для художнього задуму.

3. Стилiстичний аспект: Використання імен надає реченню індивідуальності, а перехід від першої особи до інших суб'єктів підкреслює єдність персонажів.

Приклад 2: «...його (*Книшеві – М.І.*) *очі, вуха і ніздрі* були наготові» [9, с. 243].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні підмети (*очі, вуха і ніздрі*) утворюють триєдину структуру, яка координаційно поєднується з присудком *були наготові*. Вони також однотипні за морфологічним вираженням і мають однакову синтаксичну функцію.

2. Семантична роль: Однорідність підметів підкреслює фізичну готовність персонажа, створюючи ефект зосередження на відчуттях і сприйнятті світу.

3. Стилiстичний аспект: Такий опис сприяє деталізації образу, роблячи його виразним і багатограним.

Використання однорідних підметів у творах Юрія Винничука має важливе значення для створення художньої виразності тексту. Однорідні підмети забезпечують структурну гармонійність і семантичну насиченість, що сприяє формуванню ідіостилу письменника. Вони не лише виконують синтаксичну функцію, але й формують логіко-семантичні зв'язки, які дозволяють читачеві сприймати текст цілісно [41, с. 16].

Однорідні підмети у творах Юрія Винничука не лише надають художнього багатства тексту, але й виконують функцію деталізації зображуваного. Вони вживаються у різних контекстах, створюючи семантичну насиченість і стилістичну виразність.

Приклад 3: «У нього золота **мама**, золота **бабуся** і золоте **серце**» [9, с. 129].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: У цьому реченні однорідні підмети (*мама, бабуся, серце*) поєднані повторюваним означенням *золотий*. Сполучник *і* забезпечує сурядний зв'язок між ними.

2. Семантична роль: Використання повторюваного означення *золотий* акцентує увагу на високій оцінці якостей зазначених предметів чи осіб, підкреслюючи теплі почуття героя до них.

3. Стилістичний аспект: Наявність повторюваного означення додає реченню мелодійності та підсилює емоційний вплив.

Приклад 4: «Його постійно довбали моя **мама** і **бабуся**» [9, с. 85].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні підмети (*мама і бабуся*) виступають як суб'єкти дії, поєднані сполучником *і*. Вони координаційно пов'язані з присудком *довбали*.

2. Семантична роль: Однорідні підмети вказують на двох осіб, які виконують дію. Це допомагає деталізувати взаємодію героя з оточуючими.

3. Стилістичний аспект: Подвійний підмет створює динамічність у тексті, передаючи атмосферу постійного впливу на героя.

Приклад 5: «...**дим** і **курява** піднімалися вгору і **зволікали** все навкруг» [9, с. 216].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні підмети (*дим і курява*) поєднані сполучником *і* та узгоджуються з двома присудками (*піднімалися, зволікали*).

2. Семантична роль: Вони описують природні явища, створюючи образну картину місцевості.

3. Стилiстичний аспект: Однорiднi пiдмети вносять образнiсть i деталiзацiю опису, пiдкреслюючи атмосферу подiї.

Приклад 6: «Здичавілі яблуні, груші, сливи й вишні...» [9, с. 122].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні підмети (*яблуні, груші, сливи, вишні*) утворюють нагромадження назв рослин, що підсилює ефект багатоманіття. Вони пов'язані між собою сполучником *й* та інтонацією.

2. Семантична роль: Ці підмети передають уявлення про занедбаність і різноманітність природи.

3. Стилiстичний аспект: Нагромадження однорiдних пiдметiв сприяє створенню яскравого образу мiсцевостi, викликаючи у читача асоцiацiї з диким, забутим свiтом.

Приклад 7: «Я любив заходити з мамою до «Атляса» на Ринку, де збиралася дуже цікава публіка, вся львівська богема – *літератори, малярі, музики, актори...*» [9, с. 54].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні підмети (*літератори, малярі, музики, актори*) вжиті у кінці речення для створення переліку. Вони узгоджуються із загальним описом (*дуже цікава публіка*).

2. Семантична роль: Нагромадження професій підкреслює різноманітність культурного середовища, створюючи живий образ львівської богеми.

3. Стилiстичний аспект: Вживання переліку професiй додає кольоровостi опису, занурюючи читача у конкретний соцiальний контекст.

Однорідні підмети у творах Ю. Винничука використовуються для деталізації образів, подій та явищ. Вони створюють ефект багатоманіття, акцентують увагу на ключових моментах тексту та підсилюють художню

виразність. Нагромадження однорідних підметів, часто із семантичним розширенням, є важливою рисою ідіостилю письменника.

Однорідні підмети у творах Юрія Винничука активно використовуються для створення яскравих і насичених переліків, які надають тексту виразності та стилістичної багатогранності. Вони є ефективним засобом передачі різноманіття соціального, етнічного та предметного оточення персонажів.

Приклад 8: «...а увечері зникав з хати і опинявся там, де збиралася найтемніша еліта міста – **волоцюги, батяри, пиятики, розбишаки і злодюги...**» [9, с. 69].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні підмети (*волоцюги, батяри, пиятики, розбишаки і злодюги*) утворюють сурядний ряд, поєднаний сполучниками *і* та інтонацією. Вони узгоджуються з присудком *збиралася*.

2. Семантична роль: Цей перелік описує соціальні групи, які уособлюють своєрідний образ «темної еліти» міста. Завдяки нагромадженню термінів різного емоційного забарвлення автор створює багатогранний соціальний портрет.

3. Стилiстичний аспект: Перелік, вжитий із стилістично насиченими словами (*розбишаки, злодюги*), створює напружений та іронічний тон, характерний для ідіостилю Винничука.

Приклад 9: «Більшість складали **українці, прості селяни, священики, учителі**» [9, с. 307].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні підмети (*українці, селяни, священики, учителі*) утворюють перелік, який поєднується інтонацією та сполученням *комами*.

2. Семантична роль: Перелік підкреслює соціальну різноманітність населення, акцентуючи увагу на його професійних і національних особливостях.

3. Стилiстичний аспект: Однорiднiсть пiдметiв допомагає структурувати текст, роблячи його змiстовно насиченим, але доступним для читача.

Приклад 10: «...помiж ними красувалися витесанi з дерев i розмальованi банани, ананаси, папай, кокоси та iншi **фiгу** з маком» [9, с. 105].

Аналіз:

Синтаксична характеристика: Однорiднi пiдмети (*банани, ананаси, папай, кокоси, фiгу*) поєднанi сполучниками *i* та *та iншi*, що створює уявлення про перелiк рiзноманiтних предметiв.

2. Семантична роль: Опис асортименту дерев'яних виробiв деталiзує картину, допомагаючи читачевi уявити художню композицiю сцени.

3. Стилiстичний аспект: Перелiк реалiй, створений завдяки багатству назв, надає опису iронiчного та водночас колоритного характеру, що є характерним для авторського стилю.

Приклад 11: «...з якої трупи можна **скрипки робити, бандури, трембiти i контрабаси**» [9, с. 110].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорiднi пiдмети (*скрипки, бандури, трембiти, контрабаси*) створюють ряд, що поєднується сполучником *i*. Вони узгоджуються iз присудком *можна робити*.

2. Семантична роль: Перелiк музичних iнструментiв пiдкреслює багатофункцiональнiсть дерева як матерiалу, акцентуючи увагу на його практичностi.

3. Стилiстичний аспект: Використання рiзноманiтних назв музичних iнструментiв додає тексту художньої пластичностi, створюючи образнiсть i пiдкреслюючи авторське бачення реалiй.

Приклад 12: «...пiд вiкнами розкинулися квітники, серед яких гордо тримали варту **соняхи, мальви i жоржини**» [9, с. 13].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні підмети (*соняхи, мальви, жоржини*) поєднані сполучником *і*. Вони уточнюють елементи квітників, описаних у реченні.
2. Семантична роль: Підмети акцентують увагу на різноманітті рослин, створюючи естетичний образ підвіконного ландшафту.
3. Стилiстичний аспект: Використання яскравих назв квітів додає тексту колоритності та художньої виразності.

Таким чином, нагромадження однорідних підметів у текстах Юрія Винничука використовується для створення яскравих, насичених художніх образів. Переліки назв соціальних груп, предметів чи явищ служать засобом художньої деталізації, формуючи багатогранний текстовий простір. Такий прийом дозволяє автору створювати виразні художні картини, підсилюючи загальну ідіостильову специфіку творів.

2.3. Речення з однорідними додатками й обставинами.

Конструкції з однорідними додатками в романі Юрія Винничука є важливим стилістичним засобом, який використовується для деталізації описів, створення образності та насичення тексту сенсами. Однорідні додатки часто вживаються для позначення осіб, природних явищ, предметів і абстрактних понять, формуючи багатий художній простір.

Приклад 1: «*Вояків і резервістів, готових боронити Львів, багато, але бракує амуніції*» [9, с. 232].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Два однорідні додатки (*вояків, резервістів*) поєднані сполучником *і*. Вони уточнюють суб'єктів, які готові боронити Львів.

2. Семантична роль: Однорідні додатки акцентують увагу на готовності людей до захисту, створюючи контраст із браком необхідного спорядження.

3. Стилiстичний аспект: Конструкція надає тексту лаконiчності, залишаючи простір для уяви читача щодо настрою й обставин.

Приклад 2: «...ніколи не розмовляємо з *птахами, рибами, гадюками, бджолами, метеликами, квітами, деревами...*» [9, с. 241].

Аналіз:

Синтаксична характеристика: Нагромадження однорідних додатків (*птахами, рибами, гадюками, бджолами...*) створює перелік природних об'єктів, із якими герої не взаємодіють.

1. Семантична роль: Перелік підкреслює відчуження людей від природи, акцентуючи на розриві між людиною та довкіллям.

2. Стилiстичний аспект: Використання великої кількості додатків надає тексту медитативності, дозволяючи читачеві зануритися в роздуми про взаємодію людини і природи.

Приклад 3: «...цього разу *про нічний вітер, про збиті яблука, про гілки, що люто морскали шиби і не давали заснути, і про молитву до святого Антонія, яка втихомирює бурю...*» [9, с. 73].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні додатки (*про нічний вітер, про збиті яблука, про гілки, про молитву*) поєднані інтонацією та повторенням прийменника *про*.

2. Семантична роль: Конструкція передає перелік об'єктів і явищ, які створюють атмосферу ночі, наповнюючи її драматизмом і символічністю.

3. Стилiстичний аспект: Повтор прийменника *про* додає тексту ритмічності, а однорідні додатки створюють живий, багатощаровий опис.

Приклад 4: «...у *хлюпотінні хвиль, у шелестінні дерев, у тріпотінні крил, у сюркоті стрикоників, у кумканні жаб, у здриганні гілок, у мерехтінні повітря і в співі птахів...*» [9, с. 101].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні додатки (*у хлюпотінні хвиль, у шелестінні дерев, у тріпотінні крил...*) утворюють довгий перелік, з'єднаний повторенням прийменника *у*.
2. Семантична роль: Перелік створює панораму природних звуків і явищ, підкреслюючи гармонію довкілля.
3. Стилiстичний аспект: Ритмічність і мелодійність конструкції дозволяють створити образну й аудіальну картину, яка підсилює емоційне сприйняття тексту.

Однорідні додатки у романі Юрія Винничука широко використовуються для опису продуктів харчування, предметів побуту, психологічних станів і абстрактних понять. Вони надають тексту багат шаровості та дозволяють деталізувати події й емоційний фон.

Продукти харчування, предмети побуту:

Приклад 1: «Дорогою Ярош купив знову **вино, воду і сир**» [9, с. 218].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні додатки (*вино, воду, сир*) поєднані сполучником *і*. Вони визначають перелік придбаних товарів.
2. Семантична роль: Перелік підкреслює простоту вибору продуктів, акцентуючи на побутових деталях.
3. Стилiстичний аспект: Використання конкретних назв надає реченню реалістичності, допомагаючи читачу уявити сцену.

Приклад 2: «Кожен сектор отримав **каперську дружину і спорядження**» [9, с. 228].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні додатки (*каперську дружину, спорядження*) з'єднані сполучником *і*. Вони конкретизують забезпечення секторів.

2. Семантична роль: Перелік додає деталізації, підкреслюючи готовність до оборонних дій.

3. Стилiстичний аспект: Лаконiчнiсть i чiткiсть опису пiдсилюють вiдчуття органiзованостi.

Приклад 3: «*Стiни пивниці були обвiшанi в'язанками часнику, цибулi, червоного пекучого перцю, засушеного кропу i кмину, мiшечками з горiхами*» [9, с. 14].

Аналіз:

Синтаксична характеристика: Нагромадження однорiдних додаткiв (*часнику, цибулi, перцю, кропу, кмину, горiхами*) створює яскраву картину.

1. Семантична роль: Перелік продуктів підкреслює побутову атмосферу, а також відображає національний колорит.

2. Стилiстичний аспект: Використання рiзноманiтних назв додає тексту образностi та вiдчуття багатства деталей.

Приклад 4: «*На вулицях Львова можна було купити не тiльки кишки, а й паштети, пiрники, смаженi ковбаски, мамалигу, куликiвський хлiб, хрумки булки – кайзерки i штанглi*» [9, с. 45].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорiднi додатки (*кишки, паштети, пiрники, ковбаски...*) утворюють довгий перелік, з'єднаний сполучниками *а й* та *і*.

2. Семантична роль: Перелік демонструє рiзноманiтнiсть асортименту продуктів, доступних у Львові, пiдкреслюючи мiсцевий колорит.

3. Стилiстичний аспект: Перелік передає атмосферу ринку та вражає багатством деталей, створюючи враження повноти життя.

Психологічні стани, абстрактні поняття:

Приклад 1: «*Тут вiн вiдчув знову той самий панiчний страх i бажання*» [9, с. 254].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні додатки (*страх, бажання*) з'єднані сполучником *і*. Вони уточнюють емоційний стан героя.
2. Семантична роль: Перелік підкреслює контрастність емоцій – від страху до прагнення діяти.
3. Стилiстичний аспект: Лаконiчнiсть формулювання передає iнтенсивнiсть i раптовiсть переживань героя.

Приклад 2: «*А нагорі уже чути команду і вимогу здатися*» [9, с. 5].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні додатки (*команду, вимогу*) з'єднані сполучником *і*. Вони конкретизують почуте.
2. Семантична роль: Перелік додатків передає серйозність ситуації, підкреслюючи примусовість дій.
3. Стилiстичний аспект: Конкретнiсть формулювання посилює драматизм моменту.

Таким чином, однорідні додатки в романі Юрія Винничука використовуються для передачі як побутових, так і психологічних деталей, створюючи яскравий і багатий художній текст. Переліки продуктів харчування та предметів побуту додають тексту реалістичності, а опис психологічних станів і абстрактних понять – емоційної глибини. Нагромадження додатків забезпечує насиченість і образність тексту, підсилюючи його ідіостиль.

У романі Юрія Винничука «Танго смерті» однорідні обставини становлять одну з найчисленніших груп другорядних членів речення. Вони використовуються для деталізації та уточнення місця, часу, способу дії й інших характеристик, надаючи тексту багатошаровості, експресивності та стилістичної насиченості. Однорідні обставини не лише конкретизують події, але й підсилюють динаміку тексту, створюючи виразну картину описаних дій.

Однорідні обставини місця:

Приклад 1: «*Ми з того шопкою ходили колядувати і на Замарстинів, і на Личаків, і всюди мали шалений успіх*» [9, с. 19–20].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні обставини (*на Замарстинів, на Личаків, всюди*) уточнюють місце дії. Вони поєднані сполучниками *і* та інтонаційно.

2. Семантична роль: Перелік місць підкреслює широку географію дії, що додає сцені реалістичності.

3. Стилiстичний аспект: Використання назв місцевостей надає тексту локального колориту, створюючи відчуття автентичності.

Приклад 2: «Звідтоді кожен урок відбувався в іншому місці Львова – у *Стрийському парку, на Високому Замку, на Кайзервальді, на Личаківському цвинтарі, на Кортумовій горі...*» [9, с. 210].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні обставини (*у Стрийському парку, на Високому Замку, на Кайзервальді...*) деталізують місце, де відбуваються уроки.

2. Семантична роль: Вказуючи на різні локації, обставини підкреслюють багатогранність міського ландшафту.

3. Стилiстичний аспект: Перелік історичних місць додає тексту атмосфери, пов'язуючи події з культурним контекстом.

Однорідні обставини часу:

Приклад 1: «*Перед Різдвом і Великоднем вітрина мінялася*» [9, с. 47].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні обставини часу (*перед Різдвом, перед Великоднем*) поєднані сполучником *і*. Вони уточнюють періоди змін.

2. Семантична роль: Обставини вказують на циклічність подій, пов'язану з традиційними святами.

3. Стилiстичний аспект: Використання святкових маркерів часу додає тексту символічного значення та створює атмосферу піднесеності.

Однорідні обставини способу дії:

Приклад 1: «Тіло її (Данки – І.М.) в ритмі поезії гойдалося *вперед і назад*, а тоненькими, побілівшими від хвилювання пальчиками, пробігав ледь вловимий тремп» [9, с. 224].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні обставини способу дії (*вперед і назад*) поєднані сполучником *і*. Вони уточнюють рухи Данки.
2. Семантична роль: Обставини передають плавність і ритмічність рухів, створюючи враження гармонії з поетичним настроєм.
3. Стилiстичний аспект: Використання ритмічних обставин надає опису мелодійності та співзвучності з емоційним станом героїні.

Приклад 2: «...чи то блукали зі своїми учнями *за містом, лугами й лісами...*» [9, с. 101].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні обставини способу дії із семантичними відтінками місця, шляху руху (*за містом, лугами, лісами*) поєднані інтонаційно і сполучником *й*.
2. Семантична роль: Перелік місць створює відчуття свободи, руху і безпосередності взаємодії з природою.
3. Стилiстичний аспект: Однорідні обставини додають опису легкості та динамічності, що відповідає контексту сцени.

Таким чином, однорідні обставини в романі Юрія Винничука є одним із головних стилістичних засобів, що забезпечують деталізацію дій, станів і явищ. Вони створюють яскраву, образну та багатогранну текстову структуру, допомагаючи передати як фізичний, так і емоційний простір персонажів. Завдяки цьому текст насичується локальними та часовими маркерами, які формують унікальну атмосферу твору.

Юрій Винничук майстерно комбiнує однорідні обставини з іншими другорядними членами речення, підкреслюючи їхню роль у створенні ритміки й емоційної насиченості тексту.

У романі «Танго смерті» однорідні обставини займають важливе місце в структурі тексту. Вони виражені прислівниками або прийменникововідмінковими формами іменників, розширюючи інформацію про місце, час чи спосіб виконання дії. Використання таких конструкцій робить текст більш деталізованим, динамічним і багатограним.

2.4. Реченнєві конструкції з однорідними та неоднорідними означеннями.

У романі Юрія Винничука однорідні означення активно використовуються для багатогранної характеристики предметів, явищ і осіб. Вони виконують як описову, так і емоційно-експресивну функцію, сприяючи деталізації зовнішності, внутрішніх рис і навколишньої краси.

Опис предметів, явищ і осіб із різних сторін:

Приклад 1: «...*то був би інший переклад, вочевидь, сухіший, не такий чутливий і пронизливий*» [9, с. 224].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні означення (*сухіший, не такий чутливий, пронизливий*) поєднані інтонаційно і сполучником *і*.
2. Семантична роль: Означення передають різносторонні аспекти оцінки перекладу, наголошуючи на його потенційних недоліках.
3. Стилїстичний аспект: Використання контрастних епітетів створює критичний, але глибокий тон роздумів.

Приклад 2: «*Очі злі, недобрі, писки якісь вугласті, гейби витесані з брили*» [9, с. 237].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні означення (*злі, недобрі, вугласті*) описують зовнішність персонажів, доповнені метафорою *гейби витесані з брили*.

2. Семантична роль: Означення створюють негативний образ, підкреслюючи грубість і ворожість.

3. Стилiстичний аспект: Означення використовуються для створення художньо виразного портрета з негативним емоційним забарвленням.

Приклад 3: «Будинок був оточений **старим**, ще **родючим** садом, уздовж парканів куйовдилися куці чепірхатого атрусу, **червоних**, **жовтих** і **чорних** порічок...» [9, с. 12–13].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні означення (*старим, родючим; червоних, жовтих, чорних*) описують сад і порічки, доповнюючи їхню характеристику.

2. Семантична роль: Деталізація підкреслює різноманітність кольорів і життєву силу природи.

3. Стилiстичний аспект: Означення створюють яскравий і мальовничий опис, який викликає у читача естетичне задоволення.

Приклад 4: «Вольф був здоровилом, старшим за мене на два роки, мало що **високим**, то ще й **грубим**, за такими пампулями, що вух не було видно, рум'янець грав на них, як на ябках, зате ж і **моцний** був» [9, с. 19].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні означення (*високим, грубим, моцний*) характеризують зовнішність і фізичні риси персонажа.

2. Семантична роль: Означення передають комічний, але позитивний образ Вольфа, підкреслюючи його фізичну силу.

3. Стилiстичний аспект: Опис наповнений гумором і образністю, що відповідає ідіостилію Винничука.

Характеристика внутрішніх рис і емоційного стану персонажів:

Приклад 1: «Йосько мав на любовному фронті проблеми – **маленький, худенький, капловухий** окулярник...» [9, с. 91].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні означення (*маленький, худенький, капловухий*) поєднані сполучниками і передають фізичну характеристику персонажа.
2. Семантична роль: Означення наголошують на зовнішніх рисах, які впливають на життєві труднощі персонажа.
3. Стилiстичний аспект: Використання зменшувально-пестливих форм додає опису іронії.

Опис навколишньої краси:

Приклад 1: «...до того ж ці маки були незвичні – не тільки **червоні й лілові, але й білі, рожеві, жовті, бордові**» [9, с. 96].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Однорідні означення (*червоні, лілові, білі, рожеві, жовті, бордові*) передають кольорову різноманітність маків.
2. Семантична роль: Означення підкреслюють красу і незвичність природного явища.
3. Стилiстичний аспект: Наголошення на кольорах створює мальовничий образ, викликаючи у читача відчуття естетичної насолоди.

У романі Юрія Винничука «Танго смерті» поруч із власне однорідними означеннями трапляються і сурядні (однорідні й неоднорідні) ряди відокремлених означень, які виконують іншу стилістичну функцію. Якщо однорідні означення створюють насичені, багатогранні описи, то відокремлені означення в сурядному ряді підсилюють окремі характеристики предметів, явищ чи осіб, надаючи тексту акцентованості. Для більшого розуміння стилістичних засобів доцільно порівняти ці типи конструкцій.

Приклади сурядних рядів відокремлених означень:

Приклад 1: «Наприкінці червня 1937-го вона приїхала знову, **засмагла й усміхнена**» [9, с. 115].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Відокремлене означення (*засмагла й усміхнена*) виражене дієприкметниками, розташоване наприкінці речення і уточнює зовнішній вигляд героїні.

2. Семантична роль: Означення вказує на позитивний емоційний стан героїні, доповнюючи опис події.

3. Стилiстичний аспект: Завдяки відокремленню, увага читача зосереджується на цих рисах, що створює теплу й оптимістичну атмосферу.

Приклад 3: «*Львів поставав перед ним у зовсім новому світлі, невідомому і казковому*» [9, с. 121].

Аналіз:

1. Синтаксична характеристика: Відокремлене означення (*невідомому і казковому*) виражене прикметниками та уточнює характеристику світла, у якому герої бачать Львів.

2. Семантична роль: Це означення додає деталізації, підкреслюючи емоційне сприйняття міста як магічного простору.

3. Стилiстичний аспект: Поєднання прикметників із відокремленням створює атмосферу казковості, акцентуючи увагу читача на унікальності образу Львова.

Порівняння однорідних і відокремлених означень.

Однорідні означення:

- створюють багатогранність описів через переліки характеристик.

- підсилюють ритмічність тексту, роблячи опис динамічним і насиченим.

Наприклад, у реченні «*...ці маки були незвичні – не тільки червоні й лілові, але й білі, рожеві, жовті, бордові*» [9, с. 96], однорідні означення передають багатство кольорів, підкреслюючи незвичність квітів.

Відокремлені означення:

- акцентують увагу на окремих характеристиках, створюючи точкові акценти.

- використовуються для уточнення чи підсилення частини речення.

Таким чином, сурядні ряди відокремлених означень у романі Юрія Винничука є менш чисельними порівняно з однорідними означеннями, проте вони виконують важливу функцію точкового акцентування окремих рис або станів. Однорідні означення створюють насичені описи з багатьма гранями, тоді як відокремлені дозволяють сфокусувати увагу на конкретних деталях. Завдяки гармонійному використанню обох типів означень письменник створює яскравий і багатшаровий художній текст, який вирізняється ритмічністю та експресивністю [75, с. 235].

2.5. Уточнювальні сурядні ряди.

У романі Юрія Винничука «Танго смерті» уточнювальні компоненти відіграють важливу роль у структуруванні сурядних рядів. Вони допомагають конкретизувати суб'єкти або об'єкти дій, підкреслюючи емоційність і виразність тексту. Однією з форм таких уточнювальних конструкцій є відокремлені прикладки, які уточнюють або конкретизують певні риси персонажів чи явищ. Їхня наявність додає тексту експресивності, посилюючи ідейний акцент [16, с. 115].

Приклад 1: *«Це ми, науковці, пов'язані певними умовами і мусимо покладатися на тверді докази»* [9, с. 179]. Прикладка *науковці* конкретизує узагальнююче слово *ми*, виділяючи певну професійну групу. Узагальнення дозволяє автору створити відчуття спільності серед науковців і водночас підкреслити їхню відповідальність.

1. Поширені прикладки:

Приклад 2: *«Його батько, а мій прадід, був учителем греки і латини...»* [9, с. 68]. Поширена прикладка *а мій прадід* розкриває додаткові родинні зв'язки та додає узагальнення до образу *його батько*. Завдяки цьому текст збагачується деталями, які поглиблюють його емоційну складову.

Уточнювальні відокремлені прикладки виконують такі функції у тексті:

1. Підкреслення групової ідентичності: Узагальнювальні слова виділяють певну соціальну чи професійну групу, як у фразі: *«Це ми, науковці...»*.

2. Емоційне забарвлення: Вони додають емоційності та патетичності тексту, як у прикладі: *«А ми, невдячні...»*, що створює критику або схвалення поведінки.

Таким чином, відокремлені прикладки в романі Юрія Винничука часто виконують роль уточнювальних слів. Вони не тільки уточнюють або конкретизують суб'єкта чи об'єкта, але й додають тексту емоційного та стилістичного насичення. Завдяки використанню прикладок, текст набуває багатогранності й експресивності, що дозволяє автору створити глибокий, емоційно забарвлений контекст [32, с. 185]. Уточнювальні ряди звідокремленими прикладками стають важливим інструментом у формуванні ритміки та емоційної структури тексту.

У романі Юрія Винничука «Танго смерті» уточнювальні ряди часто використовуються для деталізації та конкретизації інформації, надаючи тексту логічності та завершеності. Вони виступають своєрідними компонентами, що зв'язують основну частину висловлення з додатковими деталями. Завдяки цьому письменник досягає точності в описі подій, осіб чи явищ.

Приклади використання уточнювальних рядів у функції обставини.

Уточнювальні обставини місця:

«Ярош піднімався на самий верх, на третій поверх, де було двоє дверей до помешкань, а вгорі – металеві двері на стрих» [9, с. 94]. Уточнювальні обставини (*на третій поверх*) деталізують загальну дію (*на самий верх*), додаючи тексту логічної завершеності. Така конструкція дозволяє узагальнити просторову характеристику місця.

Уточнювальні обставини часу:

«30 червня, у понеділок, німці вже вступили до Львова» [9, с. 319]. Уточнювальна обставина часу (*30 червня, у понеділок*) звужує інформацію про

час події, створюючи чіткий хронологічний контекст. У поєднанні з основною дією узагальнюється історичний момент.

Уточнювальні означення:

«У пана Кнофлика була **красуня** дружина, **значно молодша** за нього, вона нагадувала мені Венеру Мілоську» [9, с. 114]. Уточнювальне означення (*значно молодша за нього*) конкретизує загальне поняття (*красуня дружина*), узагальнюючи її як зразок ідеальної краси.

Уточнювальні компоненти, формуючи сурядні ряди в романі Юрія Винничука, відіграють важливу роль у створенні деталей і логічної структурованості тексту, додаючи тексту точності та стилістичної виразності. Завдяки цьому письменник забезпечує читачеві повну картину описаних подій, осіб чи явищ, що є характерною рисою його ідіостилю.

РОЗДІЛ 3. СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ ОДНОРІДНИХ РЯДІВ У ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ Ю. ВИННИЧУКА

3.1. Однорідний ряд як засіб увиразнення в художній прозі письменника.

У 60-х роках ХХ століття в мовознавстві було введено спеціальне поняття «експресивний синтаксис», проте його сутність залишається недостатньо окресленою навіть сьогодні. Експресивність на синтаксичному рівні дослідники трактують по-різному: як сукупність стилістичних чи риторичних фігур або як систему механізмів, що забезпечують образність у художньому тексті.

Одним із найефективніших засобів досягнення експресивності є нанизування однорідних членів речення. Цей прийом виконує функцію стилістичного засобу, що розширює семантичний простір і синтаксичну організацію речення, напр.: *«То однаково, що дивитися насвят очимабджоли, або вивірки, абосойки, абоінфузорії, яка, здається, й не має очей»* [9, с.18]; *«Дракон тішився, як мала дитина, обнюхував квіти, занурював голову в воду і задоволено пирхав. Потім ліг на траву, випростав лапи й з хрускотом потягся...»* [9, с.23].

У текстах Юрія Винничука найбільш продуктивною є модель з кількома присудками, згрупованими навколо одного підмета, напр.: *«Отож він викрав печатку в настоятеля і виготовив папір, що начебто він священник ордену й може пошлюбити, висповідати, похрестити дітей, запричацати й поховати»* [9, с.18]; *«Львів манить досебе і водночас віддаляється, закохує і зраджує, продає себе, не продавши»* [9, с.67]. У надфразній єдності сурядні присудкові ряди можуть стосуватися одного й того ж суб'єкта, експлікованого у першому реченні: *«Це дуже дивний і незвичайний змії. Не їсть м'яса, а лише траву та овочі. Він ще нікому зла не вчинив. Коли видихає повітря, то задирає високо голову, щоб не обсмалити дерева»* [9, с.62]. Нерідко

трапляються однорідні ряди обставин і додатків: «У нас, бачте, який клоніт... Лицарі поз'їжджалися з усього князівства. Є й з **Моравії, і з Польщі, і з Карінтії, і з Сілезії, і з Крайни**. А змій, чортяка, заліг у печері й носа не показує. Певно, й **Біблію та Євангеліє** далисьте?» [9, с.62].

Однорідний ряд як засіб вираження в художній прозі виконує низку функцій, серед яких:

1) ритміка і мелодійність тексту проявляється в тому, що повторення однакових або схожих елементів створює ритмічну структуру, що робить текст мелодійним і легшим для сприйняття. Це може бути особливо корисним у довгих описах чи монологів;

2) підсилення емоційного ефекту однорідних рядів можуть підкреслювати важливість або значущість описуваних явищ чи подій, надаючи їм більшої ваги та емоційної насиченості;

3) деталізація і конкретизація використання однорідних рядів дозволяє автору детальніше зобразити об'єкт або ситуацію, надаючи читачу більше інформації для уявлення; це може допомогти створити більш реалістичний і насичений образ;

4) побудова акцентів однорідних рядів можуть використовуватися для акцентування уваги на певних деталях або аспектах тексту, що є важливими для розуміння загальної картини або сюжетної лінії.

5) створення контрастів в однорідних рядах може використовуватися для створення контрасту між різними елементами, що додає глибини і складності тексту.

Однорідні ряди у художній прозі можуть використовуватися, зокрема, для опису природи: *Дерева, квіти, трава, птахи – все навколо оживало під теплими променями сонця*; характеристики героя: *Він був мужній, рішучий, сміливий, але й водночас ніжний і турботливий*; вираження емоційних станів: *Вона відчувала радість, захоплення, щастя, але й тривогу та невпевненість*.

Використання однорідних рядів робить мову більш багатого та виразною, сприяє кращому сприйняттю тексту і дозволяє автору передати свої думки і почуття з більшою точністю та глибиною. Юрій Винничук у своїй повісті «Місце для дракона» активно використовує однорідні ряди, щоб створити насичене й експресивне художнє мовлення: *«У вікні дзижчала муха, і її нудотливе дзижчання навівало сон, як і порипування віконниць від ледь відчутного вітру. Спекотний полудень зморив усе навколо; жовтою від пилу і сонця вуличкою пленталася баба Дрімота, розсипаючи мак – де він сипнеться, там усе засинає. По недожатих нивах блукала Полудниця із серпом, перевіряючи, чи не залишився сміливець на полі, але нікого не було: від Полудниці не відкупнися і не відмолишся – махне серпом по шиї, і кінець. Під парканами дримали **коти, собаки, свині й кози** разом, наче одна родина. **Кури** зарилися в пилуку, навіть **метелики** застигли на квітах, мов одинокі пелюстки»* [9, с.78]. Однорідні члени речення та сурядні ряди в наведеному уривку виконують декілька важливих стилістичних і виражальних функцій, які допомагають створити багатошарову, живу й деталізовану картину. Вони можуть містити іменники, дієслова, прикметники або інші частини мови, об'єднані певною логікою або темою.

Однорідні ряди допомагають створювати ритмічну структуру тексту, що сприяє його мелодійності і легкості сприйняття. Цей прийом робить оповідь плавною і ритмічною, що особливо важливо в казковій або міфологічній атмосфері твору, напр.: *«Дракон розкрив свої **величезні, блискучі, лускаті крила**»* [9, с.36]. Використання однорідних рядів допомагає підсилити емоційний ефект від опису подій або почуттів героїв. Повторення однакових або схожих елементів акцентує увагу на емоціях і робить їх більш інтенсивними. напр.: *«Він був **розлючений, розгніваний, лютований**»* [9, с.36]. Однорідні ряди дозволяють детально і конкретно описати об'єкти, явища або персонажів. Це сприяє створенню яскравих і повних образів, які легко уявити читачу: *«У замку були просторі зали, вузькі коридори, темні підземелля»*

[9, с. 54]. Однорідні ряди використовуються для акцентування уваги на певних аспектах тексту, підкреслюючи їхню важливість. Це допомагає зосередити увагу читача на ключових моментах: *«Він був мудрим, справедливим, добрим правителем»* [9, с.51]. Іноді однорідні ряди служать для створення контрасту між різними елементами, що додає глибини і складності тексту. Контрастні однорідні ряди можуть підкреслювати протилежні характеристики або ситуації: *«Він був одночасно і мужній, і боязкий, і рішучий, і нерішучий»*.

До виражальних функцій однорідних членів речення в художньому тексті також зараховуємо:

1) створення ритму і мелодійності. Однорідні члени речення допомагають створити ритмічний і мелодійний потік, який робить текст плавним і легким для сприйняття. Це важливо для художньої прози, де ритміка може підсилювати емоційний вплив, напр.: *«Попід парканами дрімали **коти, собаки, свині й кози** впереміш, наче одна родина, позаривалися в порох кури, навіть метелики непорушно застигли на квітах, мов одинокі пелюстини»* [9, с.29].

2) деталізація і конкретизація опису. Використання однорідних членів речення дозволяє автору детально і конкретно описати ситуацію або місце дії, надаючи читачеві більше інформації для уявлення. Це робить опис яскравішим і точнішим: *«Коти, собаки, свині й кози впереміш, наче одна родина»*.

3) підсилення атмосферності і емоційного впливу. Однорідні члени речення допомагають підсилити відчуття атмосфери, передати стан природи або емоційний настрій. Це підкреслює важливість кожного елемента в загальному контексті: *«Спекотливий полудень порозморював усе довкола, жовтою від **пилуги і сонця** вуличкою пленталася баба Дрімота і мак розсипала»* [9, с.34].

4) побудова акцентів і підкреслення важливих деталей. Однорідні члени речення можуть служити для акцентування уваги на певних деталях або

аспектах тексту, роблячи їх більш виразними і запам'ятовуваними: *«У вікні дзижчала муха, і нудотливе оте дзижчання навівало сон, так само, як і порипування віконниць од непомітного вітру»* [9, с.14].

5) створення контрастів і протиставлень. Хоча в даному уривку контрасти менш виражені, однорідні члени речення можуть використовуватися для створення контрастів між різними елементами, що додає глибини і складності тексту: *«Спекотливий полудень порозморював усе довкола, жовтою від пилюги і сонця вуличкою пленталася баба Дрімота і мак розсипала — куди мак сипне, там усе й засне, а по нивах недожатих блукала Полудниця із серпом і пильнувала, чи не зостався який сміливець на полі у полудень дожинати, але не було нікого, бо добре відомо, що від Полудниці нічим не відкупишся і не відмолишся — махне серпом по шиї, та й край»* [9, с.42].

6) підсилення відчуття повноти і завершеності опису. Однорідні члени речення допомагають створити відчуття повноти і завершеності, оскільки вони охоплюють всі важливі елементи опису або події: *«Князь люботинський куняв у кріслі, заколисаний мушиним дзижчанням, у сні занурений, наче у мутну, теплу воду, і снилися йому **війни, переможні походи, руїни здобутих фортець, довгі вервечки полонених**»* [9, с.63].

Однорідні члени речення в уривку з твору Юрія Винничука "Місце для дракона" допомагають створити ритм і мелодійність тексту, деталізують і конкретизують описи, підсилюють атмосферність і емоційний вплив, акцентують важливі деталі та створюють відчуття повноти і завершеності. Це робить текст більш виразним, багатогранним і захопливим: *«Відколи князь посів батькові володіння, запанувало на люботинських землях небувале затишшя. Лицарі, які були, сиділи по своїх добрах та й наливалися тлуцем, якось самі собою відійшли в забуття турнії, а якби й збрело князеві затіяти щось таке, то невідомо, що б з цього вийшло, бо лицарі, не тримаючи тривалий час у руках **ні меча, ні списа**, тільки посміховсько із себе зробили б.*

Сусіди перестали зазіхати на спірні прикордонні села й містечка, хоча раніше затівалися баталії навіть через задрипаного хутора чи старого вітряка, якого хтось на межі поставив. Ніхто ні в кого не викрадав доньки, нікому жита не толочив від час ловів. Потроху оця сумирність передавалася й міщанам та селянам, ба навіть бурсаки втихомирились і не влаштовували колотнеч на ярмарках та міських ринках. Вечоріло. Рожевий блиск залляв увесь захід неба. Довкола стояла тиша. В торецькiм дворі по відході гостей було пусто, глухо, тихо, мов у гробі. Тiнь від офіцини звільна заливала подвір'я. Десь-колись у вершках лип перекликалися ворони» [9, с.17].

Отже, однорідні ряди є важливим стилістичним засобом у художній прозі. Вони використовуються для створення ритму, підсилення емоційного впливу, деталізації описів та надання тексту більшої експресивності. Вони допомагають створювати ритмічну і мелодійну структуру тексту, підсилювати емоційний вплив, деталізувати і конкретизувати описи, акцентувати важливі моменти та створювати контрасти. Завдяки цьому оповідь стає більш виразною, насиченою і цікавою для читача.

3.2. Синонімічні та антонімічні ряди, їх виражальні функції.

У творі Юрія Винничука "Місце для дракона" синонімічні та антонімічні ряди однорідних компонентів відіграють важливу роль у створенні виразного та багатозначного художнього мовлення. Вони підсилюють емоційний вплив, підкреслюють певні характеристики і створюють контрасти, що робить текст більш динамічним і насиченим. Напр.: *«Князь люботинський **куняв** у кріслі, **заколисаний** мушиним дзижчанням, у **сни занурений**, наче у мутну, теплу воду, і **снилися** йому **війни, переможні походи, руїни здобутих фортець, довгі вервечки полонених**. Були це особливі сни, бо з'являлися вони лише в **полудень**, а **вночі** ніколи й, тому-то він із такою шанобою до них ставився, що навіть оголосив по всьому князівству наказ, щоб ані одна душа не важилася в*

полудень **потривожити** його супокій. Небавом навіть собаки **призвичаїлися** до нового розпорядку, хоч, правда, кількоро вже **поплатилося** життям за те, що о тій святій порі дозволили собі **продерти** горлянку» [9, с.1]. Поданий вище уривок містить контекстуально синонімічні та антонімічні ряди, які створюють його виразність і образність.

У контекстуально синонімічному ряді «*куняв – заколисаний – у сні занурений*» всі три дієслова описують стан дрімоти князя, посилюючи враження його спокою та розслаблення. Обидві словосполучки *мушиним дзижчанням – теплу воду* також використовуються для створення атмосфери спокою та затишку, що оточує князя. Синонімічні ряди складаються з однорідних компонентів, які мають схожі значення. Вони допомагають поглибити і деталізувати опис, роблячи його більш точним і багатограним. Виразальні функції синонімічних рядів:

- підсилення емоційного ефекту: використання кількох схожих за значенням слів підкреслює інтенсивність почуттів або стану, напр.: «*Дракон був величезний, гігантський, колосальний*»;
- деталізація опису: синонімічні ряди дозволяють більш детально і точно описати об'єкт або явище: «*Ліс був густий, щільний, непролазний*»;
- поглиблення образів: допомагають створити багатогранні образи персонажів або ситуацій, додаючи нюанси і відтінки значень: «*Він був хоробрий, сміливий, відважний*».

Контекстуально синонімічний ряд «*війни – переможні походи – руїни здобутих фортець – довгі вервечки полонених*» передає воєнні події. Часто натрапляємо на синонімічну до слова «війна» лексему «боротьба», яка відображає протиставлення та зіткнення різних сторін, увиразнене антонімічними поняттями «*демократична – імперіалістична*»: «*Ця війна – боротьба за дві зовсім різні концепції Європи: демократичну та імперіалістичну, породжену тоталітаризмом*» [10, с. 121].

Виділимо ключові поняття, що формують у відповідних контекстах семантичне поле «війна»: битва, бій ("Уночі **бій** пригас, хоча машингвери ще туркотіли, нам вдалося кілька годин подрімати" [10, с.158]); ворог ("Вояки дивилися на ці спалахи вогню і не втручалися, думаючи, що все йде за планом, **ворогу** не повинно дістатися народне добро" [10, с.220]); злочин ("Мене мучили і карали невідомо за що, але перспектива вчинення **злочину** переслідувала мене і буде переслідувати доти, доки мене не покличуть на допит знову, і я не перевірю себе та не дізнаюся, хто я" [10, с.214]); страх ("Я кивав і відчував, як **від страху** завмирає моє маленьке серденько" [10, с.46]); розпач, страх, лють, непримиренність ("Шибби ще довго тримали в собі каламутні відображення зниклих людей, їхні налякані обличчя, їхні нажахані очі, весь їхній **розпач, і страх, і лють, і непримиренність**, а на стінах ще довго відцвітали відбитки пальців" [10, с. 68]); смерть ("Пізніше про нас будуть казати, що ми на Городоцькій рогатці стояли **на смерть**, і хоч підкріплень не було, та німці не змогли проламати цю тоненьку оборонну лінію" [10, с. 158]); тривога, занепокоєння ("Тиждень перед тим гуділи такі самі сирени, сповіщаючи місто про атаку німецьких літаків, але то було лише навчальне **занепокоєння**, хоча й воно не одного перелякало" [10, с. 147]); сльози, плач ("І знову тлуми людей набиваються на подвір'я, і знову приглядаються до кожного, заливаючись **плачем і прикладаючи до носа хустинки, кашкети, чи й просто долоні**" [10, с. 91]); відчай, невідомість ("Тепер уже відчай закрадається в душу, **відчай і невідомість**" [10, с. 161]); розпач, смуток ("Поринувши в транс, повідомляла їм щось таке, що разом зі слізьми виганяло з них **розпач, а смуток** ставав не таким нестерпним" [10, с. 37]).

Наведені лексеми утворюють контекстуально синонімічний ряд. Використані в різних контекстах, вони створюють мовну картину, виконують важливу текстотворчу, прагматичну функцію і надають особливого тону прозовому твору.

Контекстуально антонімічні ряди:

Сни – дійсність: сни князя про героїчні події протиставляються його сучасній, спокійній дійсності, де він просто дримає в кріслі.

Полудень – ніч: автор підкреслює, що сни про війни приходять лише вдень, а не вночі, створюючи контраст між звичайним часом для снів і особливим часом, коли ці сни з'являються.

Спокій – потривожити: спокій князя протиставляється будь-якому порушенню цього стану, що підкреслюється особливим наказом і покараннями.

Призвичаїлися – поплатилося життям: антонімічні відтінки видно в поведінці собак: більшість з них звикли до нового розпорядку, але кілька з них за свою непокору поплатилися життям.

Антонімічні пари підкреслюють контрасти між різними аспектами його життя і навколишнього середовища, акцентуючи увагу на важливості снів і їхнього значення для князя. Це дозволяє читачеві глибше зануритися в психологічний стан персонажа і зрозуміти його мотиви та переживання. Антонімічні ряди складаються з однорідних компонентів, які мають протилежні значення [80, с. 366]. Вони створюють контрасти і допомагають підкреслити різні аспекти описуваних об'єктів або ситуацій.

Виразальні функції антонімічних рядів:

- створення контрастів: антонімічні ряди підкреслюють протилежності, роблячи текст більш динамічним і насиченим, напр.: *"Його серце було сповнене і любові, і ненависті"*;

- посилення драматизму: протилежні характеристики або стани підсилюють драматичний ефект від описуваних подій або ситуацій: *"Вона була і щаслива, і сумна водночас"*;

- розкриття складності персонажів: атонімічні ряди допомагають показати багатогранність і складність характерів, їхню внутрішню боротьбу: *"Він був одночасно і рішучий, і вагався"*, внутрішній конфлікт героя: *"Він був*

одночасно і сміливий, і боязкий", суперечливі почуття: *"Вона відчувала і радість, і печаль"* [10, с. 100].

Отже, синонімічні та антонімічні ряди однорідних компонентів у творі Юрія Винничука "Місце для дракона" виконують важливі виражальні функції. Вони підсилюють емоційний ефект, деталізують описи, створюють контрасти і розкривають складність персонажів. Завдяки цьому оповідь стає багатшою, глибшою і більш виразною, що сприяє залученню читача і поглибленню його розуміння тексту.

3.3. Тропи, фігури та прийоми експресивного синтаксису, побудовані на основі однорідних рядів.

У романі "Місце для дракона" Юрій Винничук широко використовує фігури та прийоми експресивного синтаксису, зокрема ампліфікацію, градацію, побудовані на основі однорідних рядів. Ці синтаксичні структури дозволяють автору створювати динамічні, емоційно насичені описи, передавати багатошаровість та глибину подій і характерів. Ампліфіковані однорідні ряди, що використовуються в тексті, часто допомагають підсилити певну емоцію або настрій, наприклад, підкреслити напруження, урочистість, сум або радість. Ю. Винничук вміло комбінує різні частини мови в однорідних рядах, що надає його прозі ритмічності та виразності.

Розглянемо семантико-стилістичні функції прийомів ампліфікації та градації, побудованих на основі однорідних рядів у романі "Місце для дракона".

Перелік дій чи станів: *«Він біг, кричав, спотикався і падав»*. Така структура передає динамізм і напруження ситуації, дозволяє читачеві "бачити" події майже в реальному часі.

Опис предметів чи явищ: *«На столі лежали книжки, свічки, старі листи і квіти»*. Однорідні ряди в описах створюють ефект повноти та деталізації, допомагають уявити місце дії більш реалістично.

Підсилення емоційного стану героїв: *«Вона була налякана, розгублена, засмучена і розлючена одночасно»*. Використання однорідних рядів у цьому випадку допомагає передати складність і багатогранність емоційного стану персонажа. Розкриття внутрішніх переживань: *«Його душу роздирали сумніви, страхи, надії і мрії»* [9, с.123]. Такий прийом дозволяє глибше заглянути у внутрішній світ героя, показати його внутрішні конфлікти та переживання. Усі ці прийоми експресивного синтаксису значно збагачують художній текст, роблять його більш виразним і емоційно насиченим [25, с. 205]. Використання ампліфікованих та градаційних однорідних рядів дозволяє Юрію Винничуку не лише підкреслити важливі деталі, а й створити певний ритм, мелодику тексту, що додає його прозі особливого звучання.

У мовній картині світу Юрія Винничука синтаксичними активаторами експресивності виступають окличні, питальні та спонукальні речення. Ці синтаксичні конструкції слугують засобами передачі емоційної оцінки автора щодо зображуваної дійсності, а також сприяють концентрації уваги читача на важливих аспектах тексту, полегшуючи його сприйняття та інтерпретацію.

Речення, які відрізняються метою висловлювання та емоційним забарвленням, нерідко утворюють сурядні ряди, що включають однорідні компоненти [26, с. 354]. Питальні конструкції у прозі Ю. Винничука використовуються як засіб рефлексії чи припущення. Завдяки цьому прийому автор акцентує увагу на ключових проблемах, активізує читацьке мислення та підвищує інтерактивність тексту.

Окличні речення слугують засобом вираження оцінки персонажів або їхніх дій. Такі конструкції дозволяють автору передати широкий спектр емоцій — захоплення, презирство, жаль, іронію тощо. Спонукальні речення, своєю чергою, виконують функцію наказу, побажання, заклику чи

волевиявлення. Багато з них оформлені як окличні, що підсилює їхню експресивність.

У творчості Ю. Винничука питальні, спонукальні й окличні речення мають значний експресивний потенціал, передаючи широкий спектр почуттів та емоцій, закликаючи до дії або висловлюючи ставлення як персонажів, так і самого автора. Ці конструкції збагачують художнє мовлення письменника, підкреслюючи його стилістичну унікальність і емоційну насиченість.

У досліджених творах одним із найбільш виразних експресивних засобів увиразнення тексту є повтор, або редуплікація ідентичних за семантикою елементів. Цей прийом динамізує художнє мовлення, емоційно підкреслює і виразно акцентує основну думку твору. Серед різноманітних типів повтору особливо виділяється лексичний повтор, що включає словоформи або спільнокореневі слова. Він використовується для виокремлення та акцентування на певних ідеях чи інформації [15, с. 110].

За допомогою такого повторення в одному контексті створюється ряд семантично однотипних компонентів, що підсилює емоційно-сміслову навантаженість тексту. Результати проведеного дослідження підтвердили, що використання редуплікації змінює стилістично нейтральний характер конструкції на експресивний, формуючи стилістично значущу побудову. Повторюваний компонент стає центром синтаксичного та смислового фокусу, підкреслюючи ключові аспекти висловлювання та збагачуючи художнє мовлення [13, с. 40].

Повтори трапляються і в діалогічному мовленні:

- *Я можу прочитати.*
- *Що – вірші? Не треба! Досить з мене і тих новин. Мені свої віршомози вже набридли, а ви ще тут зміїні вірші мені хочете всучити.*
- *Як хочете. Вірші гарні.*
- *Пес із ними. Ви мені порадьте лучче, що я маю робити. Як мені добитися, щоби вій вийшов на герць? [8, с. 36].*

На основі сурядних конструкцій, зокрема однорідних рядів, можуть формуватися такі стилістичні засоби, як епітети та метафори.

Епітет виступає одним із найефективніших засобів увиразнення тексту, адже він відображає індивідуальне сприйняття автора, емоційну насиченість образу та підсилює його експресивність. Основна функція епітета полягає у передачі суб'єктивного, оцінного ставлення до зображуваного, а також у підкресленні ключової характеристики певного поняття чи явища [76, с. 319].

Авторський стиль Ю. Винничука вирізняється широким використанням оригінальних і виразних епітетів, які збагачують художню тканину тексту [77, с. 57]. Наприклад: "темні розчухрані ялиці", "зловісний шепіт", "важкі олив'яні хмари", "незаймана тиша", "запах розімлілих розлізлих ягід". Такі епітети не лише підкреслюють атмосферу твору, але й допомагають читачеві глибше зануритися у світ художніх образів.

Оціночний компонент є ключовою характеристикою епітетів у художньому дискурсі. Накопичення епітетів формує у читача образ, який автор прагне передати, викликаючи відповідне емоційне враження. Завдяки вдалому підбору епітетів автор може створити викривально-іронічне забарвлення образу, посилюючи ефект насмішки. Епітети виконують функцію стилістичних маркерів, що дозволяють наділяти слова новими значеннями або відтінками, виділяти важливі риси персонажів, збагачувати текст самотутніми образами та повною мірою реалізувати авторський задум [78, с. 681].

Метафора, у свою чергу, належить до основних видів тропів і виникає внаслідок перенесення властивостей одного об'єкта або явища на інший на основі їхньої подібності за кольором, розміром, формою, функцією тощо. Цей засіб художньої виразності розкриває нові аспекти предметів і сприяє утворенню експресивної лексики. Основною функцією метафори в тексті є створення художнього образу, що підкреслює характерні риси описуваного.

У досліджених романах Ю. Винничука виділено кілька груп метафор, які базуються на принципах подібності, що надає творам багатогранності й експресивності:

- за якісними ознаками та сутністю предметів і явищ: наприклад, "вибух почуттів", "розбите серце", "лабіринти версій", "мертва тиша", "солодкий сон", "тісні рамки сновидінь", "фонтан емоцій та дорікань", "хвиля неприємного болю", напр.: *"Але я не шкодую, навпаки – відчуваю неймовірну вдячність тим, хто його розбивав, бо розбите серце – неймовірний дар..."* (Ю. Винничук);

- за дією: "верби скриплять над водою", "думки атакують мозок", "каміння перепинає дорогу", "клекоче життя", "мета подорожі вкрилася імлюю", "місто міняло обличчя", "повітря мріло", "спека забивала подих", "страх б'ється в грудях", "шепіт обволікує з усіх боків", "обпікав сади жовтогарячий дощ сонця", напр.: *"Місто міняло своє обличчя упродовж дня до невпізнання"* або *"Місяць грав роль співчутливого супутника"* (Ю. Винничук);

- за властивостями і зміною стану об'єктів матеріального світу: "переламаний хребет осені", "снопи сонячного проміння", "рясний пилок сну", "скисле молоко світанку розлилося", напр.: *"Щойно, коли скисле молоко світанку розлилося надовкіл, усе вляглося, чорні сили відступили, і Рута змогла трохи поспати"* (Ю. Винничук).

Ю. Винничук, майстер слова, майстерно використовує для втілення своїх ідей в одному контексті ряди метафоричних конструкцій. Ці образи, наповнені емоційністю та виразністю, допомагають читачеві глибше зрозуміти та відчувати образи та сюжети. Наприклад, він описує прохолоду, яка "вирізьблює" простір, а повітря, ніби "п'янить". Також він утворює враження брудного, заплямованого ранку, який "кахикає" у ринвах, "стогнає" у димарях та "тулиться до брам, наче жебрак". Ці образи надають тексту особливого виразності та емоційності.

Персоніфікація – це один із варіантів метафори, який полягає в передачі характеристик або властивостей живих істот на неодушевлені об'єкти. Лінгвісти також використовують терміни "олюднення", "одухотворення" або "оживлення", щоб описати цей температурний прийом. Персоніфікація створює нестандартні та несподівані образи, напр.: *"Старий триповерховий будинок на Клепарівській зберігав ще свої довоєнні запахи, які цупко в'їлися в облуплений тиньк, у порепані **підвіконня і рами, рипучі сходи**, які на кожен крок відгукувалися жалібним стогоном..."* [9, с.20]. Ці образи надають неодушевленим об'єктам людські якості та емоції, що допомагає читачеві краще сприймати та розуміти описану сцену.

Метафоризація та персоніфікація ефективно збагачують мовний простір тексту, і їхні основні функції полягають у створенні асоціативних зв'язків та естетичному оформленні. Виразні метафоричні конструкції допомагають автору виразити свою оцінку зображуваного, відокремити основні характеристики предмета, надати тексту значевості [60, с. 413].

Отже, стилістичні фігури, прийоми та тропи як синтаксичні засоби експресивізації є універсальними компонентами побудови всіх художніх текстів, однак вибір засобів експресивногосинтаксису ґрунтується на основі творчої особистості автора [22, с. 223].

РОЗДІЛ 4. ВИВЧЕННЯ ОДНОРІДНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗЗСО

4.1. Роль однорідних членів речення у формування мовних і мовленнєвих компетентностей здобувачів освіти, мета й завдання їх вивчення в ЗЗСО.

Значення однорідних членів речення в мовній освіті:

Однорідні члени речення є важливим аспектом синтаксису, який вивчається у загальноосвітніх навчальних закладах. Вони відображають спосіб узгодження різних частин одного речення, які мають однакову граматичну роль і знаходяться на одному рівні в структурі речення [20, с. 27]. Мета вивчення однорідних членів речення:

Оволодіння синтаксичними засобами мови. Вивчення однорідних членів розширює уявлення учнів про синтаксичну структуру речень та сприяє формуванню вміння використовувати їх у мовленні.

Забезпечення точності та чіткості висловлення. Знання про узгодження однорідних членів дозволяє уникати граматичних помилок і забезпечує ясність мовлення [65, с. 374].

Розвиток мовленнєвих компетенцій. Вивчення однорідних членів сприяє формуванню вмінь конструювати різноманітні синтаксичні конструкції, що підвищує рівень мовленнєвої компетенції.

Завдання вивчення однорідних членів речення в ЗЗСО:

Розпізнавання однорідних членів. Учні вчаться визначати і розрізняти однорідні члени речення в текстах. Уміння узгоджувати однорідні члени: Навчання правильно узгоджувати граматичні форми однорідних членів з іншими частинами речення [68, с. 199].

Використання власноруч в мовленні. Самостійне формулювання і використання однорідних членів у власному мовленні.

Аналіз і побудова речень. Здатність аналізувати речення з однорідними членами і побудова складних речень з використанням цього синтаксичного засобу. Таким чином, вивчення однорідних членів речення сприяє якісному розвитку мовленнєвих навичок учнів та підготовці до використання мови в різних життєвих ситуаціях [19, с. 583].

Завдання вивчення однорідних членів речення в ЗЗСО також включає:

Формулювання речень з різними типами однорідних членів. Учні навчаються створювати речення з однорідними членами, які можуть бути іменниками, прикметниками, дієсловами тощо [81, с. 531]. Це сприяє збагаченню лексичного запасу учнів та розвитку їхнього креативного мислення.

Вивчення правил узгодження. Однорідні члени речення мають відповідати правилам узгодження за категоріями роду, числа та відмінка. Учні опановують ці правила та закріплюють їх у практичних вправах [24, с. 32].

Аналіз художніх та публіцистичних текстів. Учні аналізують способи використання однорідних членів у текстах різних стилів, зокрема художньої та публіцистичної літератури. Вони досліджують, як ці синтаксичні конструкції впливають на стилістичне забарвлення тексту та його сприйняття читачами [18, с. 80].

Формування навичок мовленнєвої грамотності. Учні навчаються застосовувати однорідні члени у власному мовленні, що є важливим для ефективної комунікації.

Розробка інтерактивних завдань. Вчителі створюють завдання, які дозволяють учням самостійно визначати та правильно використовувати однорідні члени у текстах. Ці завдання включають аналіз, редагування та конструювання речень.

Таким чином, опанування теми однорідних членів речення у загальноосвітній школі сприяє не лише розвитку граматичних навичок, але й

вдосконаленню загальної мовленнєвої компетентності учнів, що є ключовим аспектом їхньої освіти [57, с. 323].

Вивчення однорідних членів речення в ЗЗСО має на меті формування у здобувачів освіти вмінь і навичок правильного та виразного використання однорідних членів у мовленні, а також розвиток комунікативної компетенції, мовленнєвої культури і логічного мислення [3, с.98].

Завдання:

Засвоєння теоретичних знань. Ознайомлення з поняттям однорідних членів речення та їхніми видами. Вивчення правил синтаксичного зв'язку однорідних членів з іншими частинами речення.

Формування практичних навичок:

Навчання визначати однорідні члени речення в текстах.

Розвиток вміння правильно використовувати однорідні члени речення у власному мовленні та письмі. Опанування правил інтонаційного оформлення речень з однорідними членами [70, с. 36].

Розвиток мовленнєвої культури:

Сприяння розвитку культури мовлення через практичні вправи та творчі завдання. Розвиток вміння висловлювати думки логічно і послідовно, використовуючи однорідні члени речення [69, с. 32].

Розвиток когнітивних навичок:

Збагачення словникового запасу учнів.

Формування навичок аналізу та синтезу мовного матеріалу.

Стимулювання розвитку критичного та логічного мислення.

Виховання ціннісних орієнтирів:

Виховання любові до української мови та літератури.

Формування поваги до культурної спадщини та народних традицій через мовленнєву діяльність.

Інтеграція знань:

Використання міжпредметних зв'язків сприяє поглибленню розуміння учнями ролі однорідних членів речення в різних стилях і жанрах текстів. Інтеграція знань з різних дисциплін дозволяє дослідити специфіку функціонування однорідних членів у контекстах, характерних для різних галузей знань.

Застосування знань про однорідні члени речення є доцільним під час вивчення інших розділів мовознавства, таких як стилістика, синтаксис складного речення, або при аналізі художніх і наукових текстів [14, с. 34].

Таким чином, такі завдання дозволяють учням не лише засвоювати мовні конструкції, а й розвивати комунікативні компетентності, інтелектуальні здібності, естетичний смак, що сприяє формуванню їхньої мовленнєвої культури та творчого мислення.

4.2. Зразки вправ і завдань для учнів з теми «Однорідні члени речення».

Завдання 1. Прочитайте речення, знайдіть у них однорідні члени речення.

Приклад 1:

Споконвіку цю землю батьки і діди берегли, Рятували її від негоди та злого заброди.

Білу хату, червону калину, луги береги – Все у спадок мені заповідано з роду до роду.

І зелені вітрила оцих величавих тополь,

І джерельні криниці — такі вони рідні, до болю.

Є на світі багато високих покликань і доль,

А мені дорога хліборобська окрилена доля.

(І. Бердник)

Завдання: Знайдіть у тексті однорідні члени речення та визначте їх синтаксичну роль.

- Однорідні підмети: *батьки і діди*.
- Однорідні додатки: *білу хату, червону калину, луги береги; вітрила оцих величавих тополь, джерельні криниці*.
- Однорідні обставини: *від негоди та злого заброду; з роду до роду*.
- Однорідні означення: *високих покликань і доль; хліборобська окрилена доля*.

Приклад 2:

Ну, цього навчитися легко. Чинити добро набагато важче. Ви тільки спробуйте. Ви ж не пробували? От! А кажете! Вийдіть з печери, скажімо, на прогулянку. Забредіть, гуляючи, на поля, потолочіть збіжжя, спопеліть його своїм вогнем, зруйнують село, перетворіть його в купу попелу. Зрештою, оголовіть, щоб вам на обід приводили молоду дівчину. Як у старі добрі часи. Там усе було ясно. Раз дракон – то й трусися всяк та п'ятами кивай якнайдалі. А то що ж виходить? Усе летить шкереберть! Усе з ніг на голову! Та це вже якесь вільнодумство! Єретизм! Від цього й до "геть з князями!" недалеко! Це вам не жарти. Кажу вам, як є, – у своєму князівстві єретиків не потерплю!
(Юрій Винничук)

Завдання: Визначте однорідні члени речення та їхню синтаксичну роль.

- Однорідні присудки: *забредіть, потолочіть збіжжя, спопеліть його своїм вогнем, зруйнують село, перетворіть його в купу попелу; летить шкереберть, з ніг на голову*.
- Однорідні додатки: *поля, збіжжя, село, купу попелу; старі добрі часи*.
- Однорідні обставини: *як у старі добрі часи, якнайдалі*.
- Однорідні означення: *старі добрі; вільнодумство, єретизм*.

Ці приклади демонструють різноманітність функцій однорідних членів у текстах, а також їхню важливу роль у створенні динаміки та експресивності висловлювання.

Завдання 2. Запишіть речення, визначте в них однорідні члени.

Речення та аналіз:

1. *Скрізь, де з'являлися дракони чи там інші чудовиська – однороги, велетні, людоджери або лихі чаклуни – всюди їх рано чи пізно знищували (Юрій Винничук).*

- Однорідні додатки: *дракони, однороги, велетні, людоджери, чаклуни.*
- Сполучники: *чи, або.*

2. *Вечір був чарівний, зоряний, пісенний (О. Гончар).*

- Однорідні означення: *чарівний, зоряний, пісенний.*
- Сполучник: *коми (безсполучниковий зв'язок).*

3. *Пишну, залиту цвітом яблуню вкрили бджоли (О. Копиленко).*

- Однорідні означення: *пишну, залиту цвітом.*
- Сполучник: *кома (безсполучниковий зв'язок).*

4. *Роман - людина сумирної, ніжної вдачі (О. Гончар).*

- Однорідні означення: *сумирної, ніжної.*
- Сполучник: *кома (безсполучниковий зв'язок).*

5. *Над берегом річки линула журлива народна пісня (М. Стельмах).*

- Однорідні означення: *журлива, народна.*
- Сполучник: *кома (безсполучниковий зв'язок).*

6. *Скрізь видно було залиті сонцем садки (І. Нечуй-Левицький).*

- Однорідні означення: *залиті, сонцем.*
- Сполучник: *кома (безсполучниковий зв'язок).*

7. *Люблю я тиху гордість деревинну - дивитись вгору (Д. Павличко).*

- Однорідні додатки: *гордість, деревинну.*
- Сполучник: *кома (безсполучниковий зв'язок).*

8. *Ти сні колись бачив рожеві і білі – у течії їхній гоїдалося тіло* (Юрій Винничук).

□ Однорідні означення: *рожеві, білі*.

□ Сполучник: *і*.

Таким чином, у поданих реченнях однорідні члени виражаються через означення, додатки та підмети, які формують структурну й семантичну цілісність висловлювання. Їх використання забезпечує гармонійність, стилістичну виразність та логічну зв'язність тексту [64, с. 41].

Завдання 3. Теоретична п'ятихвилинка.

Клоуз – тест.

Завершіть думку:

Однорідними членами речення є.....

Однорідними членами речення можуть бути...

Зв'язок між однорідними за допомогою сполучників- ...

Безсполучниковий – це зв'язок за допомогою лише ...

Поєднання сполучникового та безсполучникового зв'язків – це ...

Якщо узагальнювальне слово стоїть перед однорідними членами, то вживається розділовий знак...

Якщо узагальнювальне слово стоїть після однорідних членів, то вживається розділовий знак ... [67, с. 243].

Завдання 4. Дослідницька робота.

Робота з текстом.

- Прочитати текст, визначити його стиль і тип мовлення, тему та основну думку.
- Знайти (і підкреслити) речення з один рядом однорідних членів.
- Знайти (і підкреслити) речення з двома або більше рядами однорідних членів.
- Виконати синтаксичний розбір виділеного речення (один учень виконує розбір на дошці, а решта в зошитах).

Мовчи і надійся, що смерть коли-небудь

твій слід загубивши, пройде попри тебе.

Даремні надії – умийся сльозою! –

меча вже занесено над головою.

Набридло усім тої днини чекати,

коли ти посічений будеш конати.

Ніхто над тобою тоді не заплаче...

Умреш, проклинаючи долю собачу.

Коли дим густий моїх слів спопелілих,

ілюзій розтрачених, марень зотлілих

душу сумну почина проникати, чи

можу я квітами, доле, співати?

Юрій Винничук.

Стиль – художній, тип – розповідь, тема – зображення краси квітів та їхнього життя. Основна думка – заклик спостерігати навколишню красу.

Завдання 5. Проблемне питання.

Чи можна вважати реченням з однорідними членами конструкції типу:

1. Пригорну до серця ніжні, ніжні квіти.
2. Піду подивлюся, чи розквітли півонії у садку.
3. Ні світ ні зоря піднялась сьогодні Оксана.

Передбачувана відповідь. Повторювані слова вживаються в реченні (1) для вираження емоційності, експресивності. А ще можуть використовуватись для підкреслення кількості предметів, тривалості дії.

Повторювані однакові форми (2), сполучення з двох дієслів, одне з яких семантично неповне: візьму та й поїду, а також об'єднані частками не, так: хоч не хоч, писати так писати вживаються в розмовному стилі.

Не є однорідними членами фразеологічні сполучення з двічі повторюваним сполучником (3) [63, с. 40].

Завдання 6. Вибірково-розподільний диктант *Інструкція:*

Випишіть спочатку ті словосполучення, у яких (якщо їх ввести в речення як однорідні члени речення) **не треба ставити коми**, а потім ті, де коми **потрібно** ставити.

1. Словосполучення, де не треба ставити коми:

- сміливі й боязкі
- як батьки так і діти
- і ми і ви
- очі та вуха
- не тільки свої а й чужі
- і ліс і поле
- один а не два
- чесно й відверто
- і дивно і лячно
- і сміх і гріх

2. Словосполучення, де треба ставити коми:

- охлялий чи хворий
- чи сто чи двісті
- добре або погано
- то сніг то дощ
- мороз чи відлига
- ні охоти ні бажання

Ключ: Підкресліть другу букву в кожному першому однорідному члені. З цих букв складається закінчення мудрої поради американського соціолога Дейла Карнегі:

«Даруймо людям те, що хочемо мати від них».

Додаткове питання:

А що ми можемо подарувати людям?

Відповідь:

Ми можемо подарувати людям увагу, щирість, підтримку, повагу та доброзичливість – усе те, чого ми самі прагнемо від оточення [66, с. 376].

Завдання 7. Лінгвістична гра «Упіймай помилку».

Перед вами сім схем із пунктуаційними помилками.

1. О і О і О
2. О , О та(і) О
3. О, і О О і О
4. О, проте О
5. О, або О
6. Чи О, чи О
7. НетількиОай О

Завдання: виправити помилки, вписати тільки ті схеми, у яких допущено помилки. Проведення перевірки. Учень записує на дошці схеми без пунктуаційних помилок: 1,3,5,7 [44, с. 198].

Завдання 8. «Конструктор».

Прочитайте ряди слів. Виділіть серед них ті, що мають загальне, об'єднуюче значення. З кожною групою складіть речення, намалюйте схему.

- 1.Взимку, восени, завжди, влітку, навесні.
- 2.Жоржини, мальви, чорнобривці, квіти.

Завдання 9. Диференційовані завдання.

ЗАВДАННЯ НА ДОШЦІ

Середній рівень.

Приєм «Пошук».

У записаних на дошці реченнях розставити розділові знаки, обґрунтувати їх постановку, побудувати схеми.

Князеве обличчя поволі набирало бурякового кольору. Пустельник теж нівроку захмелів і дивився вже зовсім посоловілими очима. Дракон тим часом вихилив пляшку до дна. Князь почав сміятися й плескати себе по боках і той сміх передався його сусідам спочатку зареготав пустельник а тоді й дракон

прогримів таким оглушливим сміхом, що луна покотилася далеко по горах (Юрій Винничук).

Завдання 9. Прийом «Конструктор».

Скласти речення за схемами:

О і О, О і О - УС.

УС: О, О і О

Проблемне запитання.

Рястом, жовтоцвітом, ромашкою все завітчала весна.

Чому у цьому реченні немає ні двокрапки, ні тире, хоч тут є і слово все, і однорідні члени речення?

Завдання 10. Гра «Я – редактор». (резерв)

Прочитайте речення, відредагуйте їх.

Пара 1. 1. Зеленіли поля, ліси, цибуля. 2. Нагідки, звіробій і квіти є лікарськими рослинами.

Пара 2. 1. Мені дуже подобаються троянди і нюхати їх запах. 2. Моя бабуся найбільше любить такі квіти: тюльпан і нарцис.

Пара 3. 1. З саду доносився приємний запах і від бузку, і лілії. 2. Школярі не тільки посадили квіти, а й вічнозелені кущі.

Передбачувані пояснення та відредаговані речення.

Завдання для першої пари.

Порушені логічні зв'язки.

1. Зеленіли поля, ліси. 2. Нагідки і звіробій є лікарськими рослинами.

Завдання для другої пари.

Порушені граматичні зв'язки.

1. Мені дуже подобаються троянди і їх запах. Мені дуже подобається дивитись на троянди і нюхати їх. 2. Моя бабуся найбільше любить такі квіти: тюльпани і нарциси.

Завдання для третьої пари.

Парні сполучники треба ставити строго перед однорідними членами речення.

1. З саду доносився приємний запах і від бузку, і від лілії 2. Школярі посадили не тільки квіти, а й вічнозелені кущі.

Проектна діяльність засобами казкотворчості

У народній казці акумульовано багатомістовий життєвий досвід і мудрість народу, які формувалися протягом століть. З ранніх років, занурюючись у чарівний світ фольклорного епосу, дитина починає усвідомлювати фундаментальні цінності, такі як добро і зло, розуміючи, що перемога завжди на боці тих, хто не чинить зла іншим. Саме тому інтерес до казки серед молоді є природним, адже на ранніх етапах розвитку у дитини виникає прагнення фантазувати, мріяти й творити [2, с. 19].

Зважаючи на це, доцільним є впровадження проектної діяльності засобами казкотворчості. Біляєв О. М. пропонує широкий спектр завдань, які можуть реалізуватися через роботу з казковими текстами. Серед них:

- читання та розповідь із відповідною інтонацією,
- бесіда на основі прочитаного,
- драматизація та інсценізація казкових сюжетів,
- творчі модифікації сюжету (переплутування подій, зміна характеру героя, місця, часу, подій, кінцівки),
- створення власних казок за визначеними схемами [7, с. 53].

Ці види діяльності сприяють розвитку уяви, мовленнєвих навичок, творчого мислення та формуванню естетичного світогляду у дітей, забезпечуючи інтеграцію навчання та виховання в єдиний процес.

Використання гри «Хто і що зробив?» у процесі розвитку зв'язного мовлення

Гру «Хто і що зробив?» доцільно проводити під час уроків, присвячених розвитку зв'язного мовлення. Суть гри полягає у використанні предметів або малюнків, які добуваються із так званої «чарівної торбинки» (наприклад, книжка, олівець, планшет тощо), та пропонуванні здобувачам освіти

«оживити» обраний об'єкт, зробивши його головним персонажем оповіді. Такий підхід сприяє формуванню образного мислення, розвитку навичок логічного поєднання окремих частин тексту в єдине ціле.

Для проведення гри учасники об'єднуються у дві команди. Кожна група отримує аркуші паперу з питаннями, на які необхідно дати відповіді, зокрема:

- Коли це було?
- Де це було?
- Хто там жив?
- Який він був?
- Що там робив?
- Що він після цього казав?
- Що йому відповіли?
- Чим усе закінчилося?

Кожен член команди складає свою частину оповіді, відповідаючи на одне з питань. Вихованцям пропонується наділити предмет-образ чарівними властивостями, які дозволяють йому подолати сили зла. Після завершення індивідуальної роботи команди обмінюються інформацією, узгоджують всі частини сюжету, створюючи єдину казку, яку згодом презентують. На завершення діяльності проводиться обговорення та визначення виховного значення створеного тексту, що дозволяє поглибити морально-етичні аспекти навчання [6, с. 36].

Використання методів складання казок у навчальній діяльності

1. Алгоритмічне складання власної казки

Ефективним видом роботи є створення власної казки за чітко визначеним алгоритмом. Цей процес дозволяє учням розвивати креативність, логічне мислення та навички побудови цілісного тексту. Алгоритм передбачає такі етапи:

а) створення персонажа: ім'я → портрет → зовнішність → одяг → рід занять → обов'язки → інтер'єр → вчинки → поведінка; б) формування

загальної структури казки: природа → її роль → автор → його роль → герої, їхня поведінка → злі сили → композиція казки [6, с. 37].

2. Колективна робота: «Казка за ланцюжком»

Цей метод передбачає поетапне спільне складання казки. Процес побудови тексту організовується за таким сценарієм:

- Жив-був...
- Яким він був зовні...
- З ким він товаришував...
- Якими рисами характеру він вирізнявся...
- Він пішов (гуляти, мандрувати, дивитися — куди?) ...
- Він зустрів злого (кого?) ...
- Яким він був?
- У героя був друг. Хто?
- Яке зло негативний персонаж вчинив? Як друг допоміг головному героєві?
- Що сталося зі злим персонажем?
- Де стали жити головні герої?
- Що вони робили?

4. Групова діяльність: «Казка навиворіт».

Метод «Казка навиворіт» передбачає зміну традиційних ролей персонажів казки, що стимулює учнів до творчого переосмислення текстів. Завдання для роботи:

- а) складіть казку, де головний персонаж — добрий пан, а неслухняна Маруся з казки «Мудра дівчина» стає вередливою героїнею;
- б) переповістіть казку «Яйце-райце», змінюючи характер персонажів;
- в) створіть власну версію казки «Летючий корабель», у якій двоє дурників і один мудрий син виконують нові ролі.

Такі завдання сприяють розвитку уяви, формуванню навичок командної роботи та глибшому розумінню композиційних і стилістичних особливостей народних і літературних казок.

5. Переказ казки від імені улюбленого героя.

Одним із ефективних способів розвитку мовленнєвих умінь учнів є переказ улюбленої казки від імені обраного персонажа. Цей підхід дозволяє вихованцям глибше зрозуміти характер героя, його мотивацію та взаємозв'язки з іншими персонажами. Для унаочнення процесу можна використовувати ілюстрації до казки, які допоможуть створити яскравий образ і урізноманітнити мовлення.

6. Завершення казки. Творча задача передбачає придумування продовження для запропонованого тексту казки. Наприклад:

У ляльковому театрі казкові герої щовечора оживали. Вони любили танцювати під звуки чарівної флейти, яка належала доброму музиканту. Однак Бабі Язі не до вподоби були ці веселощі, тому вона вирішила викрасти чарівний інструмент...

Учням пропонується розробити сюжет розвитку подій, віднайти способи повернення флейти та описати, як герої долали труднощі. Таке завдання стимулює фантазію, логічне мислення та креативний підхід до створення тексту.

7. Схема складання чарівної казки

Для побудови казкового сюжету пропонується використовувати наступну схему:

1. Зачин: «Десь у тридесятому царстві...», «Жили-були...», «У давні часи...».
2. Підготовча частина: знайомство з героєм, його оточенням та життєвими обставинами.
3. Зав'язка: герой вирушає в подорож або стикається з проблемою.

4. Основна частина: опис пригод, викликів і взаємодії з іншими персонажами.

5. Кінцівка: вирішення конфлікту та щасливий фінал, натхненний улюбленою казкою.

8. Схема складання «кольорової казки»

Для створення казки на основі асоціацій із кольорами можна скористатися такою структурою:

1. Колір і головний герой: визначення кольору, ім'я персонажа.
2. Місце проживання героя: опис простору, де він живе.
3. Його друзі та знайомі: коло спілкування героя.
4. (Не)улюблені справи, ігри, речі: захоплення або упередження героя.
5. Заповітна мрія героя: його прагнення та цілі.
6. Труднощі та перешкоди: опис викликів, які герой долає.
7. Результат: чи справдилася мрія та хто переміг.

Такі методи сприяють формуванню творчого мислення, вміння будувати логічні зв'язки між елементами сюжету та розвивати мовленнєві навички у процесі створення казкових історій [6, с. 38].

4.3. План-конспект заняття з теми «Однорідні члени речення».

Мета, завдання та організація навчальної діяльності на уроці

Мета: сформувати уявлення про однорідні члени речення, розкрити їхні особливості та роль у мовленні; навчити визначати однорідні означення, відрізняти їх від неоднорідних та правильно інтонувати у мовленні. Розвивати в учнів логічне мислення, пам'ять, увагу, культуру мовлення. Виховувати любов до української мови та повагу до народних традицій, адже через мовлення передається культурна спадщина та цінності.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: підручники, таблиці, дидактичні картки.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

Привітання учнів, перевірка готовності до уроку, створення позитивної атмосфери для сприйняття навчального матеріалу.

II. Мотивація навчальної діяльності

Вступне слово вчителя. Сьогодні ми розпочинаємо вивчення теми «**Однорідні члени речення**». Для цього звернемося до епіграфа уроку: «*Багатство мови – це багатство думки. Чим багатша мова, тим мудріша думка*». (Іван Франко)

Обговорення епіграфа (бесіда):

1. Як ви розумієте цей вислів?
2. У чому полягає зв'язок між багатством мови та глибиною думки?
3. Які мовні засоби роблять нашу мову більш виразною та багатою?

III. Актуалізація опорних знань.

Перевірка домашнього завдання:

1. Перевіряємо виконання вправ із підручника.
2. Аналізуємо типові помилки та уточнюємо питання, які викликали труднощі.

IV. Вивчення нового матеріалу

Пояснення вчителя: Сьогодні ми розпочнемо роботу з простими ускладненими реченнями, зокрема, розглянемо однорідні члени речення як найпоширеніший тип синтаксичного ускладнення.

Питання для розгляду:

1. Що таке однорідні члени речення?
2. Які особливості їхньої структури?
3. Як однорідні члени речення функціонують у мовленні?

Основні положення: Однорідні члени речення — це такі компоненти, які:

- виконують однакову синтаксичну функцію;
- стосуються одного й того ж члена речення;

- поєднуються між собою сурядним зв'язком (за допомогою інтонації, сполучників або їхніх комбінацій);
- є рівноправними, не залежать один від одного;
- виражають поняття, близькі за суттю.

Однорідні члени речення можуть бути представлені різними частинами мови (іменниками, прикметниками, дієсловами тощо) та мають важливу стилістичну функцію, сприяючи динаміці, логічності й образності висловлювання.

Приклади:

1. *На горизонті виднілися гори, ліси, поля.*

2. *Він говорив повільно, обдуманно, впевнено.* Висновок: однорідні члени речення є універсальним засобом збагачення тексту та його виразності, забезпечуючи логічну і змістову цілісність висловлювання.

Однорідними членами речення можуть бути лише ті слова, які відповідають одному семантичному рівню та мають однакове граматичне оформлення [58, с. 267].

Робота з підручником:

1. Опрацювати відповідний параграф підручника.
2. Виконати запропоновані вправи для закріплення матеріалу.

Закріплення вивченого матеріалу *Виконання*

вправ:

1. Аналіз правильних прикладів:

□ *Тут були і авіатори, і танкісти, і артилеристи* (О. Гончар). У цьому реченні однорідні члени мають однаковий семантичний рівень. Проте до цього переліку не можна додати, наприклад, *"ї офіцери"*, оскільки це поняття є родовим стосовно названих професій, що порушує однорідність.

2. Аналіз граматично неправильних конструкцій:

- *Люблять жінки свою ланкову за слово тверде, за веселу вдачу й надійну дружбу* (А. Шиян). Проте помилковим було б оформлення такого варіанту: *"за слово тверде, за веселу вдачу і що вона надійна подруга"*, оскільки члени

речення та підрядне речення не можуть вважатися рівноправними і об'єднуватися як однорідні.

- *Наш обов'язок — сумлінно вчитися і допомагати батькам.*
Неправильним було б: "*сумлінно вчитися і допомога батькам*", адже іменник (*допомога*) та інфінітив (*вчитися*) мають різне граматичне оформлення і не можуть бути однорідними членами.

Для побудови коректних однорідних рядів важливо забезпечити їхню семантичну та граматичну відповідність, що гарантує зв'язність і логічну цілісність висловлювання.

Однорідні члени речення бувають непоширені (виражені одним повнозначним словом) і поширені (виражені групою слів).

1) У лісі	→	тихо спокійно	Однорідні члени: ⊖ — підмети ⊕ — присудки ⋯ — додатки ⊖ — означення ⊖ — обставини
2) Дерева	→	стрункі високі нерухомі	
3) Шукає	→	жучків комах	
4) Зайчик	→	пробіг сів оглянувся	
5) Заспівали	→	синьчки горобці	

Однорідні члени речення пов'язуються між собою за допомогою сурядного зв'язку, який реалізується різними способами:

1. **Безсполучниковий зв'язок:** Однорідні члени речення поєднуються інтонаційно без використання сполучників:

Ми чуєм трав зелений крик, дощів задумані рефрени (І. Драч).

2. **За допомогою одиничних сурядних сполучників:**

Використовуються сполучники *і, та, а, але, проте, зате, однак, все ж, або, чи*:

- *І так свіжо і синьо у небі й душі, тільки никнуть квітки посмутнілі* (В. Сосюра).
- *Вирветься крик чи іржання та й знову у шумі зіллється* (П. Тичина).

3. За допомогою повторюваних сурядних сполучників: Повторення сполучників (*і... і, та... та, або... або, чи... чи, то... то, ні... ні*) забезпечує зв'язність ряду:

- *І сонце, й день, і вишняв цвіті, і творчості крилата мить* (П. Тичина).

Примітка: Сполучники *і* та *й* є варіантами одного і того ж сполучника з різним фонетичним оформленням.

4. За допомогою парних сурядних сполучників: Сполучники, що складаються з двох частин (*не тільки... а й; як... так і; хоч... але; якщо не... то*), підкреслюють тісний зв'язок між однорідними членами:

- *Мужню силу хоч похилить горе, та не зломить, в підлість не поверне* (І. Франко).

Такі різновиди зв'язків дозволяють підкреслити синтаксичну структуру речення та забезпечують його стилістичну насиченість.

У простому реченні, коли присутні два або більше підметів, присудків або однакових додатків, вони класифікуються як однорідні. Приклади:

1. *Ми віддамо Вітчизні всі пориви, і дум політ, і силу наших рук* (В. Сосюра).
2. *В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля.*
3. *В яру колись гайдамаки табором стояли, лагодили самопали, ратища стругали.*
4. *Наша дума, наша пісня не вмре, не загине* (Т. Шевченко).

Однорідні та неоднорідні означення:

Однорідні означення: характеризують предмет в одному аспекті. Наприклад, *важка, чорна хмара* або *холодна, чиста, смачна вода*. Зазвичай такі означення мають інтонацію переліку і можуть бути замінені одним узагальнювальним словом (*важка, чорна хмара — гнітюча; сині, червоні, фіолетові смуги — різнобарвні*).

Неоднорідні означення: характеризують предмет у різних аспектах [11, с. 58]. Наприклад, *безмежний [розмір] золотий [забарвлення] пшеничний [культура] лан*. У таких випадках інтонація переліку відсутня.

Приклади однорідних і неоднорідних означень:

1. Однорідні:

- *Світало. Голубі, сині, фіолетові, рожеві пасма снувались над горами* (І. Цюпа).
- *Знову потекли теплі, лагідні, задумливі дні* (В. Козаченко).

2. Неоднорідні:

- *Кругом хати росли старі велетенські волоські горіхи* (І. Нечуй-Левицький).
- *Вся кучерява долина здається залитою буйними зеленими морськими прозорими хвилями* (І. Нечуй-Левицький).

Розташування означень:

- **Однорідні означення:** якщо першим є непоширене означення, а другим — поширене (*літній, залитий сонцем день*).

Рівний, залитий сонцем степ одразу принишк (О. Гончар).

- **Неоднорідні означення:** якщо першим є поширене означення, а другим — непоширене (*залитий сонцем літній день*).

На лісових горбках солодко пахли нагріті сонцем стиглі суниці (О. Донченко).

- **Означення, які стоять після означуваного слова:**

Зазвичай такі означення є однорідними:

Твої очі — як те море супокійне, світляне (І. Франко).

Ці особливості дають змогу розрізнати однорідні та неоднорідні означення та правильно використовувати їх у мовленні.

Однорідні члени речення, як правило, вимовляються з інтонацією переліку.

Однак є випадки, коли певні конструкції не вважаються однорідними членами речення. До таких належать:

1. **Повторювані слова**, які використовуються для підкреслення кількості предметів, тривалості дії або вираження емоційності. Такі повтори розглядаються як єдиний член речення: *Квітки куплю в переході, ніжну, ніжну красу, радість в теплих долонях в дім принесу, принесу* (О. Чубачівна).

2. **Повторювані однакові форми слів**, об'єднані частками *не* або *так*: *хоч не хоч, писати так писати, дивиться не надивиться*.

3. **Стійкі словосполучення**, утворені за допомогою парних сполучників *і...і, ні...ні*: *ні слуху ні духу, ні пава ні тава, і сміх і гріх*.

4. **Два однакові за формою дієслова**, які позначають дію та її мету: *пиду подивлюся*. Ці особливості підкреслюють різноманітність мовних конструкцій і потребують уважного аналізу для правильного визначення однорідності членів речення.

Прочитайте речення, визначте, чи є в них однорідні члени речення.

1. Синє, глибоке небо розгортало своє безкрає поле (Панас Мирний).
2. Вечір був чарівний, зоряний, пісенний (О. Гончар).
3. Зелена блискуча машина помчала у блискучу далечінь (М. Стельмах).
4. Пишну, залиту цвітом яблуню вкрили бджоли (О. Копиленко).
5. Роман - людина сумирної, ніжної вдачі (О. Гончар).
6. Над берегом річки линула журлива народна пісня (М. Стельмах).
7. Скрізь видно було залиті сонцем садки (І. Нечуй-Левицький).
8. Люблю я тиху гордість деревинну - дивитись вгору (Д. Павличко).

Перевіримо:

1. *Синє, глибоке* небо розгортало своє безкрає поле (Панас Мирний).
2. Вечір був *чарівний, зоряний, пісенний* (О. Гончар).
3. Зелена блискуча машина помчала у блискучу далечінь (М. Стельмах).
4. *Пишну, залиту* цвітом яблуню вкрили бджоли (О. Копиленко).
5. Роман - людина *сумирної, ніжної* вдачі (О. Гончар).
6. Над берегом річки линула *журлива народна* пісня (М. Стельмах).
7. Скрізь видно було залиті сонцем садки (І. Нечуй-Левицький).
8. Люблю я тиху гордість деревинну - дивитись вгору (Д. Павличко).

Спишіть речення, добираючи з довідки відповідний парний сполучник для з'єднання однорідних членів речення. Поставте розділові знаки. Прочитайте речення з правильною інтонацією.

1. Митець думає ... розумом ... серцем (О. Довженко).
2. Хага ... старенька ... чепурна біла - видно, біля неї ходили хазяйські руки (Панас Мирний).
3. Не ... тії вороги ... добрі люди - і окрадуть жалкуючи плачучи осудять (Г. Шевченко).
4. І ... болить ... не черствіє серце (О. Квітневий).

Довідка: Так... як; хоч... та; хоч... але;
не тільки... а й.

Перевіримо:

1. Митець думає *не тільки* розумом,
а й серцем (О. Довженко).
2. Хата *хоч* старенька, *та* чепурна - видно, біля
неї ходили хазяйські руки (Панас Мирний).
3. Не *так* ті вороги, *як* добрі люди - і окрадуть
жалкуючи, плачучи осудять (Т. Шевченко)
4. І *хоч* болить, *але* не черствіє
серце (О. Квітневий).

[83, с. 75].

V. Підсумок уроку

Підсумкова бесіда:

1. Що таке однорідні члени речення?
2. Які характерні особливості однорідних означень?
3. Як розрізняти однорідні та неоднорідні означення?

VI. Домашнє завдання

1. Опрацювати відповідний параграф підручника, присвячений темі однорідних членів речення.
2. Прочитати фрагмент тексту Юрія Винничука «**Місце для дракона**» та виписати з нього приклади однорідних рядів.

Текст для аналізу: Він виповз із печери, і неймовірний шум оглушив його на мить. Грали труби, аж надривалися, гриміли литаври, ревіла оскаженіло юрба там, на горбах, де в тіні під дубом розмістився князь зі своїм почтом. Іржали сполохано коні, хоч на очі їм і накинуто було сітки, щоб не так виразно бачили вони страшне чудовисько, а лицарі вдарили мечами по щитах і вигукували бойові гасла. Дракон затупцяв на місці. Що ж тепер?.. Заревіти, чи що? Хоч би хто підказав, як це все має виглядати. Враз усе стало байдужим, а те гарцювання перед його носом скидалося більше на копошіння мурашви.

Методичні вказівки:

- Уважно проаналізуйте речення, визначте однорідні члени речення та їхню граматичну функцію.
- Підготуйте приклади однорідних рядів для обговорення на уроці.

Мета завдання: розвинути в учнів навички аналізу тексту та розпізнавання однорідних членів у художніх творах, а також сформувати вміння правильно застосовувати вивчений матеріал у власному мовленні.

ВИСНОВКИ

Однорідність на синтаксичному рівні визначається як наявність елементів, які виконують однакові синтаксичні функції в межах речення і взаємодіють у межах координаційних відношень. Це поняття охоплює не лише класичні однорідні члени речення, але й інші синтаксичні компоненти, що беруть участь у формуванні структурної та змістової цілісності висловлювання.

Сучасні лінгвістичні підходи до вивчення однорідності зосереджуються на її синтаксичних, семантичних і стилістичних аспектах, підкреслюючи значення взаємодії синтаксичних елементів у побудові тексту. Однорідність розглядається як універсальний механізм, що забезпечує зв'язність та цілісність речення, сприяє формуванню його комунікативної спрямованості та стилістичної виразності. У рамках функціональної граматики особливу увагу приділено однорідним рядам як ключовим елементам синтаксичної структури, здатним впливати на динаміку і ритміку тексту, а також його емоційно-сміслову наповнення.

Методологія дослідження однорідності ґрунтується на застосуванні комплексного підходу, який поєднує традиційний описовий аналіз із сучасними методами функціонального, стилістичного та когнітивного аналізу [47, с. 97]. Така інтеграція наукових підходів забезпечує глибше розуміння природи однорідних конструкцій та їхньої ролі у структурі та семантиці мови.

Однорідні члени речення виконують ключову синтаксичну функцію, забезпечуючи логічну організацію висловлювання, структурну зв'язність і чіткість синтаксичної конструкції. Вони також відіграють важливу роль у формуванні ритмічної структури тексту, що є невід'ємною складовою його стилістичної виразності. Завдяки однорідним конструкціям досягається деталізація та уточнення змісту висловлювання, що сприяє точності і повноті передачі думки. Крім того, вони виступають як ефективний засіб акцентування

ключових елементів повідомлення, підвищуючи його експресивність і додаючи емоційного забарвлення.

Однорідні ряди виступають потужним стилістичним засобом, що дозволяє авторам досягати різноманітних художніх ефектів. Їх застосування сприяє формуванню специфічної ритмічності тексту, підсилює його образність, динамізує висловлювання та надає йому експресивності. Однорідні члени речення активно взаємодіють з іншими синтаксичними елементами, утворюючи складні синтаксичні структури, які збагачують мовне вираження та сприяють розкриттю глибини тексту.

Дослідження однорідності на синтаксичному рівні висвітлює її багатофункціональність та широкий спектр можливостей у мові. Воно підкреслює значення комплексного підходу до вивчення мовних явищ, розширюючи перспективи для глибшого розуміння синтаксичних конструкцій і їхньої ролі у формуванні текстової цілісності.

У текстах Юрія Винничука однорідні ряди відіграють ключову роль для створення емоційного забарвлення висловлювань. Їх використання сприяє глибшому розкриттю внутрішнього світу персонажів, відображаючи їхні емоції, переживання та психоемоційні стани, що збагачує художній текст експресивністю і підсилює емоційне залучення читача до подій, що описуються. Ритмічність, створювана однорідними рядами, надає тексту динаміки, полегшує сприйняття і забезпечує виразність художнього мовлення, сприяючи легкості читання.

Однорідні ряди виступають засобом деталізації та образності в описах. За їх допомогою автор створює яскраві візуальні картини природи, зовнішності персонажів, побутових сцен і життєвих ситуацій, формуючи багатогранність і глибину художнього зображення. Така техніка дозволяє читачеві відчувати атмосферу твору, а також краще зрозуміти описувані події. Використання однорідних рядів для динамізації оповіді, зокрема у переліках швидкоплинних дій або подій, підсилює драматизм і робить сюжет більш

напруженим та захопливим. Крім того, однорідні ряди виконують систематизаційну функцію, допомагаючи автору узагальнювати та структурувати інформацію про явища, події чи поняття. Вони дозволяють виділити ключові елементи тексту, підкреслити їхню взаємозв'язок і надати оповіді логічної цілісності. У діалогах та монологіях персонажів однорідні ряди сприяють формуванню переконливості та чіткості висловлювань, підсилюють аргументацію і забезпечують логічну структуру думок, що полегшує їх сприйняття читачем.

Однорідні ряди у художньому мовленні виконують важливу естетичну функцію, яка сприяє формуванню гармонійного та стилістично довершеного тексту. Вони створюють мовленнєву цілісність і ритмічність, задовольняючи естетичні потреби читача та викликаючи насолоду від читання. Завдяки однорідним конструкціям забезпечується єдність і зв'язність оповіді, що дозволяє автору інтегрувати різноманітні елементи тексту в єдину органічну структуру, полегшуючи сприйняття і розуміння змісту.

У художній прозі Юрія Винничука однорідні ряди виконують багатофункціональну роль, надаючи тексту динамічності, багатогранності та емоційної глибини. Вони слугують засобом розкриття внутрішнього світу персонажів, відображення атмосфери твору та створення логічної і естетичної цілісності оповіді. Однорідні ряди деталізують і уточнюють описувані явища, формують певний ритм і мелодику тексту, що надає прозі Ю. Винничука особливу виразність і стилістичну довершеність.

Дослідження стилістичних функцій однорідних рядів у творчості Юрія Винничука дозволяє не лише глибше зрозуміти художні особливості його прози, але й висвітлити унікальність його ідіостилю. Використання однорідних конструкцій у його текстах підкреслює авторську мовну майстерність, яка забезпечує багатосаровість змісту та емоційний вплив на читача.

Юрій Винничук активно використовує однорідні ряди як один із ключових засобів створення образності та формування візуальних картин у свідомості читача. Однорідні члени речення забезпечують акцентування уваги на важливих деталях, сприяють деталізації описів і створенню об'ємних, багатогранних художніх образів. Однорідні ряди відіграють важливу роль у структурній організації художнього твору, забезпечуючи логічну послідовність, зв'язність викладу та композиційну гармонійність. Вони сприяють чіткості структури тексту, розгортанню наративу та підвищенню його доступності й зрозумілості для читача.

Використання однорідних рядів у прозі Ю. Винничука підсилює емоційно-експресивне забарвлення тексту. Завдяки перелікам, автор створює різні ритмічні моделі: від динамічних і напружених до спокійних і розмірених. Це сприяє формуванню емоційного ритму, який відповідає контексту художнього твору. Однорідні члени речення у творчості Ю. Винничука є важливим елементом формування його індивідуального стилю. Вони підкреслюють характерні риси авторської манери, що вирізняється образністю, багатослівністю, тонкою іронією та гумором.

Аналіз однорідних рядів у прозі Ю. Винничука демонструє широкий спектр використання синтаксичних конструкцій, які сприяють створенню складних і багатословних текстів. Завдяки синтаксичній багатогранності, автор досягає динамізму оповіді, гнучкості тексту та здатності передавати різноманітні психологічні стани й настрої персонажів. Однорідні ряди в прозі Ю. Винничука не лише підсилюють естетичний вплив тексту, але й створюють емоційну атмосферу, що сприяє зануренню читача в події твору. Цей синтаксичний прийом допомагає зробити читача співучасником художнього процесу, підсилюючи його емпатію та емоційне залучення.

Таким чином, однорідні члени речення в прозі Ю. Винничука виконують багатофункціональну роль, збагачуючи виражальні можливості текстів. Вони сприяють створенню яскравих образів, посиленню емоційного навантаження

та формуванню унікального авторського стилю. Дослідження цього аспекту дозволяє глибше зрозуміти художню майстерність Ю. Винничука та оцінити його внесок у розвиток сучасної української літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арібжанова І. М. Сучасна українська мова. Базові поняття синтаксису: навч. посібник. Київ : ВПЦ «Київський ун-т», 2016. 159 с.
2. Бандура О.М. Міжпредметні зв'язки у процесі вивчення української літератури: посібник для викладачів. Київ : Радянська школа, 1984. 19 с.
3. Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис: навч. посібник. Київ : Вища шк., 2005. 270 с.
4. Бербер Н. М. Стилістичний синтаксис прози Марії Матіос: ампліфікація поетонімів. *Південний архів. Філологічні науки*. Херсон, 2017. Вип. 71. С. 12–15.
5. Бербер Н. М. Стилістичні фігури повтору як засіб увиразнення поетонімів у художньому мовленні Марії Матіос. *Записки з ономастики*, 2017. № 20. С. 30–40.
6. Біляєв О. М. Інтегровані уроки рідної мови. *Дивослово*, 2003. № 5. С. 36–38.
7. Біляєв О. М., Мельничайко В. Я., Пентилюк М. І. та ін. Методика вивчення української мови в школі. Київ : Рад.шк., 1987. 246 с.
8. Бондаревська О. Д., Н. В. Жиглій. Однорідні і неоднорідні прикладки. *Укр. мова і літ. в шк.* 1981. № 12. С. 53–55.
9. Винничук Ю. П. Місце для дракона. Чернівці : Видавництво «Чорні вівці», 2018. 96 с.
10. Винничук Ю. П. Танго смерті: роман. Харків : Фоліо, 2022. 364 с.
11. Війтюк О. М. Однорідні і неоднорідні означення. *Укр. мова і літ. в шк.* 1973. № 3. С. 58–62.

12. Вільчинська Т. П. Лексико-семантичний повтор у мемуаристиці Уласа Самчука: до питання типології. *Філологічні науки*, 2015. Вип. 38. С. 99–103.
13. Вільчинська Т. П. Функціонально-стилістичне навантаження повтору у творчому доробку Уласа Самчука. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство*, 2015. № 42. С. 40–43.
14. Горобець І. М. Найтиповіші різновиди та прагмастилістичні функції анафоричного повтору у мові сучасної української преси. *Лінгвістичні дослідження*, 2018. Вип. 48. С. 238–243.
15. Горобець І. М. Повтор заголовка тексту в мові сучасної української газетної публіцистики. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*, 2019. Вип. 28. С. 102–108.
16. Горобець І. М. Семантико-синтаксичні особливості ампліфікації в мові сучасної української преси. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*, 2019. № 1. С. 115–120.
17. Горобець І. М. Специфіка функціонування синтаксичних конструкцій із повтором об'єктних та обставинних синтаксем-поширювачів у мові сучасної української преси. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 2019. Том 30 (69). № 3. С. 10–14.
18. Гринишин У. Експресивно-прагматичний потенціал ампліфікованих конструкцій з апосіопезою. *Рідне слово в етнокультурному вимірі: зб. наук. праць*. Дрогобич: Посвіт, 2013. С. 80–88.
19. Гуйванюк Н. В. Слово – Речення – Текст: вибр. праці. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. 664 с.
20. Дегтярьова І. Стилістичний синтаксис української постмодерністської прози. *Українська мова*. 2009. № 3. С. 27–38.

21. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. 384 с.
22. Дудик П.С. Стилїстика української мови: навчальний посїбник. Київ : Академія, 2005. 368 с.
23. Єрмакова С. Д. Про однорїднїсть головних членїв у односкладних реченнях. *Укр. мова і лїт. в шк.* 1969. № 10. С. 33–35.
24. Заболотний О. Особливостї узгодження присудка в числї з рядом однорїдних підметїв. *Дивослово.* 2003. № 9. С. 32–33.
25. Завальнюк І. Я. Оновлена стилїстична конотативнїсть складносурядних речень в українському газетному мовленнї початку ХХІ ст. *Науковий часопис Національного педагогїчного ун-ту ім. М. П. Драгоманова.* Серїя 10. Проблеми граматики і лексикологїї української мови, 2009. Вип. 5. С. 200–206.
26. Завальнюк І. Я. Синтаксичнї одиницї в мовї української преси початку ХХІ столїття: функціональний і прагмалїнгвістичний аспекти: монографїя. Вїнниця : Нова Книга, 2009. 400 с.
27. Загнїтко А. П. Комунїкативно-прагматичнї аспекти сучасного полїтичного газетного дискурсу.
28. Загнїтко А. П., Миронова Г. А. Синтаксис української мови: теоретико-прикладний аспект. Brno : Masarykova univerzita, 2013. 225 с.
29. Зеленська Ю. В. Стилїстичнї фігури із повтором у сучасному поетичному мовленнї. *Лїнгвістичнї студїї. Linguistic Studies*, 2009. Вип. 19. С. 180–182.
30. Іваницька Н. Л. Теоретичний синтаксис української мови (формально-граматична структура простого речення; члени речення. Вїнниця: Вид-во держ. пед. ун-ту іменї М. Коцюбинського, 1999. Ч. 1. 155 с.
31. Івкова Н. М. Фїгури експресивного синтаксису в сучаснїй публїцистичнїй лїтературї: автореф. дис. ... канд. фїлол. наук: 10.02.01. Харків, 2007.22 с.

32. Івкова Н. М. Фігури експресивного синтаксису в сучасній публіцистичній літературі: дис. ...кандидата філол. наук: 10.02.01. Горлівка, 2007. 218 с.
33. Кадомцева Л. О. Семантико-граматичні особливості ускладнення // Українська мова. Синтаксис простого речення : навч. посіб. для студ. філол. ф-тів ун. Київ, 1985. С. 62–80.
34. Кадомцева Л. О. Функціональні різновиди речень з однорідними присудками. *Мовознавство*. 1987. № 3. С. 17–21.
35. Калашник Ю. Особливості стилістичного синтаксису повісті Миколи Вінграновського «У глибині дощів». *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Філологія», (73), 40–43. URL: <https://periodicals.karazin.ua/philology/article/view/5613> (дата звернення: 15.10.2024)
36. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник; за ред. С. О. Карамана. Київ : Літера ЛТД, 2011. 560 с.
37. Каранська М. У. Однорідність членів простого речення. Безсполучникові й сполучникові зв'язки однорідних членів // Синтаксис сучасної української літературної мови : навч. посіб. для студ. ВНЗ / М. У. Каранська. Київ : НМК ВО, 1995. С. 90–110.
38. Коваль А. П. Стилістичні можливості окремих синтаксичних категорій [однорідні члени речення] // Практична стилістика сучасної української мови : підруч. для філол. ф-тів ун-тів. Вид. 3-є, доповн. і переробл. Київ, 1987. С. 221–237.
39. Кондратенко Н. В. Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу; за ред. К. Г. Городенської. Київ : Видавничий Дім Д. Бураго, 2012. 323 с.

40. Кулик Б. М. Однорідні члени речення // Курс сучасної української літературної мови : підруч. для ф-тів мови і л-ри пед. ін-тів. Ч. 2 : Синтаксис. Київ, 1961. С. 131–145.
41. Кучеренко І. К. Логіко-граматична природа речень з однорідними членами. *Мовознавство*. 1976. № 4. С. 16.
42. Ладоня І. О. Однорідні члени речення // Українська мова : навч. посіб. для вузів. Київ : Вища шк., 1993. С. 76–79.
43. Лобода В. В. Однорідність у простому реченні // Синтаксис словосполучення і простого речення. Київ : Наук. думка, 1985. С. 70–80.
44. Мариненко І. О. Синтаксис української мови (з правилами пунктуації): навч. посібник. Київ, 2021. 279 с.
45. Межов О. Г. Однорідність як семантико-синтаксична категорія речення у сучасній лінгвістиці: *Лінгвістичні студії*: зб. наук. праць; гол. ред. А. П. Загнітко. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2018. Вип. 35. С. 65–70.
46. Мелкумова Т. В. Прагматична роль багатосполучниковості (на матеріалі масмедійних текстів). *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*, 2012. № 1. С. 302–305.
47. Мірченко М. В. Сучасна українська літературна мова. Функційний аналіз синтаксичних одиниць та категорій. Теоретико-прагматичний комплекс з синтаксису: навч. посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 200 с.
48. Мойсієнко А. К. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник. Київ : Знання, 2010. 374 с.
49. Мурко Н. Однорідні члени речення. Розділові знаки в реченнях з однорідними членами. *Все для вчителя*. 2003. № 25. С. 13–14.
50. Однорідність у простому реченні // Синтаксис словосполучення і простого речення: синтаксичні категорії і зв'язки: монографія. АН УРСР, Інст мовознав. ім. О. О. Потебні ; відп. ред. М. А. Жовтобрюх. Київ, 1975. С. 186–201. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/54897/79-Zagnitko.pdf?sequence=1> (дата звернення: 15.10.2024) URL:

<http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/9267> (дата звернення:
15.10.2024)

51. Однорідні члени речення // Курс сучасної української літературної мови: посібник для філол. ф-тів ун-тів і ф-тів мови і літератури пед. ін-тів УРСР. Т. 2 : Синтаксис / Ін-т мовознав. АН УРСР ім. О. О. Потебні ; за ред. Л. А. Булаховського. Київ, 1951. С. 114–122.

52. Однорідні члени речення // Сучасна українська літературна мова: підручник. А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева. Київ : Знання, 2010. С. 265–270.

53. Однорідні члени речення. // Сучасна українська мова: підручник для студентів гуманіт. спец. ВНЗ. О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко, О. М. Григор'єв ; за ред. О. Д. Пономарева. 3-є вид., переробл. Київ, 2005. С. 335–343.

54. Пентилюк М. І. Синтаксичні засоби стилістики. Тропи і стилістичні фігури // Культура мови і стилістика: пробний підручник для гімназій гуманіт. Профілю. Київ: Вежа, 1994. С. 206–223.

55. Пономарів О. Д. Стилістичний синтаксис: однорідні члени речення // Стилістика сучасної української мови: підручник для студентів ф-тів журналістики ун-тів. Вид. 2-е, стереотип. Київ, 1993. С. 188–197.

56. Поняття про просте ускладнене речення. Речення з однорідними членами // Сучасна українська літературна мова: підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ. М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас, Г. О. Козачук ; М-во освіти і науки України ; за ред. М. Я. Плющ. 7-е вид., стер. Київ, 2009. С. 259 –356.

57. Радецька С. Прийоми відтворення граматичних та синтаксичних виражальних засобів мови в текстах публіцистичного стилю. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*. № 2 (5), 2011. С. 323–327.

58. Радецька С. Прийоми відтворення граматичних та синтаксичних виражальних засобів мови в текстах публіцистичного стилю. *Науковий вісник*

Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: зб. наук. праць. Херсон : ХДУ, 2013. Вип. 20. С.267–270.

59. Радіонова Т. М. Статус, семантика і функції ряду в структурі простого речення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Донецьк, 2004. 20 с.

60. Речення з однорідними членами // Сучасна українська літературна мова: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ ; за ред. С. О. Карамана. Київ: Літера ЛТД, 2011. С. 413–420.

61. Синтаксичні відношення між однорідними членами // Сучасна українська мова. Синтаксис: підруч. для студ. ф-тів журналістики ун-тів / О. М. Григор'єв, С. Є. Доломан, Ю. В. Лисенко, Є. М. Макаренко; за ред. О. Д. Пономарева. Київ, 1994. С. 84–86.

62. Слинько І. І. Прості ускладнені речення з сурядними рядами / І. І. Слинько // Синтаксис сучасної української мови : проблемні питання : навч. посіб. для студ. філол. ф-тів ун-тів / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. Київ, 1994. С. 306–317.

63. Солдатова Л. Однорідні члени речення. *Урок української*, 2003. № 11–12. С.40–43.

64. Солдатова Л. Однорідні члени речення. *Урок української*. 2003. № 8/9. С. 41–45.

65. Стилiстичний синтаксис речення з однорiдними членами // Сучасна українська літературна мова. Стилiстика: монографiя. Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні АН УРСР; за заг. ред. І. К. Білодiда, відп. ред. Г. П. Їжакевич. Київ, 1973. С. 374–377.

66. Сучасна українська мова: підручник за ред О. Д. Пономарева. 4-те вид. Київ : Либiдь, 2008. 488 с.

67. Сучасна українська мова. Синтаксис: підручник А. К. Мойсiєнко, І. М. Арибжанова, В. В. Коломийцева; за ред. А. К. Мойсiєнка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : Знання, 2013. 238 с.

68. Ткаченко А. О. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства): підруч. для студ. вищ. навч. закл. з гуманіт. спец. філологія, журналістика, літературна творчість. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. 2.вид., випр. і доп. Київ: ВПЦ "Київський університет", 2003. 448 с.
69. Тоцька Н. Розділові знаки при однорідних членах речення. *Урок української*. 2008. № 3/4. С. 32–36.
70. Удовиченко Л. М. Забезпечення ґрунтовної літературної освіти в умовах інтегрованого навчання. *Українська мова і література в школі*, 2000. № 6. С. 36 – 37.
71. Українська лінгвостилістика ХХ – початку ХХІ ст.: система понять і бібліографічні джерела за ред. С.Я. Єрмоленко. Київ : Грамота, 2007. 368 с.
72. Українська мова: Енциклопедія. Редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 22 – 757.
73. Функціонування окремих членів речення і частин складного речення з різним оформленням у ролі однорідних і зв'язаних синтагм / І. К. Білодід та ін. // *Сучасна українська літературна мова. Синтаксис*. За заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Вища шк., 1972. С. 465–472.
74. Цупрун Л. Д. Однорідні члени речення. Кома, двокрапка і тире при них // *Практикум з української мови. Синтаксис. Пунктуація*. посіб. для студ. філол. ф-тів. Л. Д. Цупрун. за ред. С. І. Дорошенка. Київ, 1968. С. 31–42.
75. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови. Монографія. Запоріжжя: Вид-во Запорізького держ. ун-ту, 2002. 351 с.
76. Шевчук С. В, Лобода Т. М. Однорідні члени речення // *Сучасна українська літературна мова: навч. посіб.* 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Арій, 2008. С. 319–324.
77. Шибуня Таїсія. Виразальні можливості однорідного ряду в художній прозі Юрія Винничука. *Scripta manent: молодіжний науковий вісник*

факультету філології та журналістики : зб. наук. пр. ; Вип. 11 / уклад. Л. Б. Лавринович. Луцьк : ВНУ імені Лесі Українки, 2024. С. 57–59.

78. Шкуратяна Н. Г., Шевчук С. В.. Речення з однорідними членами // Сучасна українська літературна мова. Модульний курс: навч. посіб. Київ : Вища шк., 2007. С. 681–685.

79. Шульжук К. Ф. Особливості простого ускладненого речення. Речення з однорідними членами // Синтаксис української мови. підручник. 2-е вид., доповн. Київ, 2010. С. 152–162.

80. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. підручник. 2-ге вид., доп. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. 408 с.

81. Ющук І. П. Однорідні члени речення // Українська мова: підручник. Київ : Либідь, 2003. С. 531–537.

82. Ющук І. П. Розділові знаки в реченні з однорідними членами // Практикум з правопису української мови. Київ : Освіта, 1997. С. 222–232.

83. Яценко Т. Здійснюючи міжпредметні зв'язки. Інтегруючі таблиці з курсу української літератури. 10–11 класи. *Українська мова й література в середній школі, гімназіях і ліцеях*. 2001. № 6. С. 75–83.